

Помилка

Автор:

Світлана Талан

Помилка

Світлана Олегівна Талан

Багато років тому Вероніка пообіцяла подрузі, яка помирала, що не залишить її новонароджених малюків, Тимура і Діану. Але обіцянки не виконала... Сплинули роки. Її єдиний син став наркоманом. Що це, кара за помилки минулого? Як урятувати сина? І чи можна спокутувати провину перед покинутими дітьми?

Світлана Талан

Помилка

По той бік... нашого життя

Часто ми вважаємо, що життя – це ті успіхи або невдачі, прикрі та сприятливі обставини, радощі й біди, які стосуються здебільшого нас, а не ще когось. Попри це любимо казати: «наше життя», себто узагальнюємо, думаємо, знову ж таки, передусім про себе. Про своє. Про своїх. Як воно там, за вікнами наших квартир і будинків, ми ніби й знаємо, принаймні чуємо (із теленовин або й від сусідів), утім, головне – що коїться ось тут, при мені, коло мене, з моїми...

«Та що ви, моя донька ніколи не вчинить так, як ото витворила розпусниця Таня з п'ятого поверху!» – кидає мати заріканнями й уже за рік стрічає кровиночку з дитинкою «у приполі»...

«Та що ви, мій Максим не такий, він ніколи мене не зрадить», – переконана молода дружина – й уже за кілька років подає на розлучення через нестерпні чоловікові походеньки...

Ніколи не зарікайся, кажуть у народі.

«Ніколи в собі не замикайся, – висновувала я, прочитавши цей роман, – бо помиляємося всі».

Письменниця Світлана Талан ось уже вкотре «не помиляється», бо не зраджує свого читача. Вона знову пише про те, що відбувається за вікнами наших осель.

Вероніка зростала в чудовій сільській родині, повивалася великою любов'ю матері, мала вірну подругу і мріяла про прекрасне майбутнє. Не зогледілася, як воно, те майбутнє, настало та обдарувало її, на жаль, не тільки всілякими гараздами. Жінка мусила багато стерпіти, але змогла чимало й нажити.

«А що мені потрібно? – думала не раз, ставши вже дружиною, матір'ю та фаховим лікарем. – Маю чоловіка, сина, квартиру...»

Вероніка мала ще й велику душу, крім усього іншого... Однак, як і кожна людина, вона помилялася. І саме це спричинило подальші перипетії, у які втрапляла і з яких щоразу намагалася вибратися. Тим часом помилки робили і її рідні, тому впоратися з надскладними проблемами, які лавиною насувалися на її життя та сім'ю, ставало дедалі тяжче...

Про те, як, помилившись, не зневірися й не опустити руки, – цей роман.

І про те, як здолати непосильне, навчитися прощати й чому таким цілющим є саме прохання пробачити...

І чи можна, вчасно зрозумівши, де ти помилився, зупинитися й не схибити знову.

А ще про те, як «не мокнути під дощем», а «навчитися під ним танцювати»; як «не тупцювати в багнюці», а «бачити в калюжі зірки» і чому це так прекрасно!

Жанна Куява

Від автора

Прописні істини та їх спростування

Герої мого роману – реальні люди з нашого життя. Може, вони помилялися, ішли хибним шляхом, щоб ми не повторили їхніх помилок?

Якщо людина робить одну помилку двічі, вона повинна підняти руки вгору й зізнатися або в легковажності, або в упертості.

Джорж Лорімер

Пролог

Після розмови із сином Вероніка довго не могла заснути. Більше говорив Микита, а вона мовчала, наче набрала в рота води, яку не можна було розплескати. Вероніка відчувала, що син цього разу не бреше – його голос був надто схвильований. Було зрозуміло: Микита довго готувався до цієї розмови. Це відчувалося з того, як часом тремтів його голос, як безладно він говорив і часто

затинався.

Вона вже забула, коли Микита говорив щиро, без брехні, але зараз їй здалося, що син уперше за довгий останній час казав правду. Вероніка давно не чула синового голосу. У глибині душі вона чекала від нього дзвінка, не бажаючи зізнатися в цьому самій собі. Чекала навіть тоді, коли в той фатальний день сказала, що він для неї помер.

Це були не слова, кинуті спересердя, а усвідомлене, зважене, на її думку, єдине правильне рішення. Вона змогла викреслити сина зі свого життя і спалила за собою всі мости, не залишивши навіть хисткого місточка, щоб коли-небудь повернутися назад. Вероніці довелося налагодити абсолютно нове життя, де не було ні рідних, ні близьких їй людей. Вона почала все з чистого аркуша – без брехні, без зради, без помилок. Останні місяці вона намагалася заново навчитися жити в гармонії зі світом. Іноді їй здавалося, що така співдружність можлива, ще трохи – і вона знайде душевний спокій, навіть незважаючи на те, що в найпотаємнішому світлому куточку її серця зберігалось місце для сина. Кожен прожитий день ніс із її душі щось із минулого життя, залишаючи порожнечу для наповнення новими враженнями, знайомствами, подіями.

Часом Вероніку охоплював відчай, і тоді здавалося, що вона змогла відірвати від себе минуле разом із частиною душі й тіла, зоставивши в серці незагойну рану, до якої нікому прикласти живильний бальзам. У такі хвилини вона вважала, що майбутнього в неї вже немає. Вероніка зуміла піти від минулого, жила теперішнім, до болю в очах намагаючись побачити в п'їтмі сірих буднів бодай тьмянний маячок майбутнього, – але нічого не виходило.

Колись Вероніка сказала Микиті: «Запам'ятай: відтепер і назавжди в тебе немає матері, а в мене немає сина». Микита був шокований такою заявою. Він стояв кілька хвилин закам'янілий, немов його оглушили обухом по голові. Микита не вірив своїм вухам. Як могла таке сказати його мати?! Його добра, турботлива мама, яка завжди була йому найближчою людиною? «Мамо, ти розумієш, що ти зараз сказала? Усвідомлюєш?» – запитав Микита слабким голосом. «Тобі не вчулося, – твердо, чітко вимовила Вероніка кожне слово. – Відсьогодні в мене немає сина. Я не зійшла з глузду, не сподівайся. Я несу повну відповідальність за кожне своє слово». «Що ж ти скажеш знайомим, коли запитають про мене?» – з легкою іронією уточнив Микита, усе ще сподіваючись, що така заява вискочила в матері мимоволі. «Я буду говорити всім, що мій син помер, – сказала Вероніка, і при цьому її голос не здригнувся, вона не відвела погляду від сина. – Тобі

допомогти зібрати речі чи ти сам?» «Сам! Сам! Сам! Я все зроблю сам! – закричав Микита. – А ти не пошкодуєш, що виставила за двері єдиного сина?!» «Як мати такого сина, – Вероніка зробила наголос на слові «такого», – то краще вже ніякого не мати. І не думай, що в мене не вистачить сил вимовляти слова про твою смерть. Немає страшніших слів для будь-якої матері, але, повір мені, я буду так говорити, тому що ти все одно скоро помреш. Сам чудово знаєш, що такі, як ти, помирають молодими. Наркоман – це мрець».

Учора дзвонив Микита. Вероніку накрила хвиля спогадів, і вона не заснула до ранку. Через них не могла думати про те, як їй бути далі. У голову нав'язливою спасівською мухою лізли спомини від того моменту, коли вона дізналася, що чекає на дитину, до того фатального дня, коли назавжди зреклася сина. Усе в пам'яті змішалось в один заплутаний клубок спогадів, який називається життям...

Досі Вероніка вважала, що помилки роблять у молодості, щоб потім, уже в зрілому віці, не мати на них права. Усі люди помиляються, і не лише молоді – це Вероніка зрозуміла тільки зараз, коли проаналізувала все своє прожите життя. А ті, хто не помилялися, нічого не досягли, бо вони по життю пасивні й байдужі.

Вероніка напружила пам'ять. Згадала. «Фатальну помилку без фатального кроку не виправиш», – так сказав невідомий їй Веселін Георгієв. Вона наробила багато помилок. Але, помиляючись, люди набираються досвіду. А як же життя? Воно занадто коротке, щоб робити купу помилок, а потім їх виправляти, і все для того, щоб знову схибити. Щоб зрозуміти помилку, треба повернутися до її витоків, відшукати істину, тому що наступна може стати фатальною. Не всі знаходять у собі мужність звинуватити себе в скоєному, щоб мати силу волі виправити помилку. Але й видатний полководець бачить свою провину тільки після того, як бій уже програно. Зараз Вероніка зізналася собі, що вона багато разів помилялася. І не вона одна... Однак ідеться про життя її сина. І перш ніж прийняти рішення, їй треба добре все зважити. Саме зараз вона не мала права схибити ще раз...

Коли за вікном почало сіріти, а сутінки тихо розповзалися по кутах кімнати, Вероніка забулася в тривожному, неспокійному сні...

Вона прокинулася, коли грайливий яскравий сонячний промінчик на мить зупинився на обличчі, потрапив на заплющені повіки. Вероніка розплющила очі й примружилася, вдивляючись у настінний годинник. Була рівно восьма ранку. За

звичкою жінка швидко схопилася з ліжка, поправила ковдру, яка збилася набік, накинула халатик і почалапала босоніж на кухню. Думки про важкий день лещатами стиснули голову, кольнули голкою в серце. Вона механічно натиснула кнопку електрочайника, важко сіла на стілець.

Вероніці потрібно було прийняти важливе рішення. Її, як вона вважала, минуле не дало їй спокій, воно нагадало про себе дзвінком від Микити. Колись вона присягалася собі ніколи не подати йому руку допомоги, хай би що трапилось. Зараз її син у біді, і Вероніка не сумнівалася, що цього разу Микита говорив правду. Від її рішення залежить його, її сина, життя, життя того, хто зрадив її надії, хто плюнув у душу матері й розтоптав усі материнські почуття. Вероніка розуміла, що ніхто їй не допоможе зробити правильний крок, вона повинна сама все вирішити і не скоїти ще одну помилку. Раптом їй блискавично прийшла в голову думка: «Щоб прийняти правильне рішення, треба бути там, де вперше помилилася». Можливо, усе почалося в 1990 році?..

Частина перша

Розділ 1

1990 рік

– Донечко, може, годі спати? – Вероніка крізь сон почула лагідний голос матері. – Уже сонце скоро сяде, а ти все не прокидаєшся.

– Матусю, але ж я вранці додому прийшла. – Дівчина відірвалася від приемних спогадів про шкільний випускний вечір, проте не мала сил розплющити очі.

– Не можна спати на заході сонця, – сказала мати, кинувши на дочку погляд, сповнений любові й ніжності, – голова болітиме.

- Ой, мамо! - незлостиво дорікнула Вероніка. - Ти все зі своїми забобонами! Краще б привітала свою улюблену єдину доньку з успішним закінченням школи.
- А я й хотіла, але тебе не добудишся.
- Справді?! - Вероніка жваво підвелася, сіла на ліжку, обхопила коліна руками. - Я готова!
- Тримай. - Жінка простягнула на долоні сережки.
- Срібні?! Справжнє срібло?! - Вероніка підстрибнула на ліжку від радості. - Мамо, оце так! Яка краса!
- Дівчина відкинула вбік ковдру, підбігла до дзеркала на шафі. Швидким умілим рухом наділа сережки, покрутила головою в різні боки. На її свіжому обличчі заграла, засвітилася задоволена усмішка.
- Краса! Спасибі! - сказала вона, підбігла, чмокнула матір у щоку. - А де ти взяла гроші?
- Це сережки твоєї покійної бабусі.
- А... Чому ти їх не носила?
- Носила, поки тебе не було. - Жінка всміхнулася. - А як ти народилася, зняла й заховала, вирішила: як підростеш, тобі подарую. Потім загинув твій тато, важко одній мені було тебе підіймати, побоялася, що десь загублю сережки, а зараз...
- Що зараз? - Дівчина ще раз підбігла до дзеркала, заглянула в нього, крутнулася на п'ятах, і її золотисте пишне світле волосся сколихнулося хвилиною й опустилося на худенькі, по-дитячому гострі плечі.
- А тепер ти пойдеш вчитися в місто...
- Щоб стати лікарем! - додала Вероніка.

– Не змогла я тобі купити золоті сережки, ти вже пробач мені, доню. – В очах жінки заблищали сльози, і вона винувато посміхнулася.

– Ну що ти, мамо! – Дівчина обняла матір за плечі, притулилася щокою до її обличчя. – Ти в мене найкраща! Найлюбіша! І ці сережки теж найгарніші! Можна я їх Кірі покажу?

– Іди вже, балакухо! Може, твоя подружка ще спить?

– Розбуджу!

Не встигла Ксенія Петрівна оком змигнути, як дочки і слід прохолов. Жінка зітхнула. Як швидко й невблаганно спливає час! Здавалося, тільки вчора вони з чоловіком милувалися маленьким золотоволосим янголятком у дитячому ліжечку – а вже донька закінчила десять класів. Ксенія Петрівна звела погляд на стіну, де в рамці під склом висів збільшений чорно-білий портрет чоловіка.

Як же вона любила свого Льову! Здавалося, щасливішого за неї не було нікого на світі! Ксенія Петрівна досі не могла зрозуміти, чому молодий агроном Льова не помітив жодної гарної дівчини в їхньому селі, а почав упадати за нею, аж ніяк не красунею, до того ж із бідної сім'ї. Вона закохалася в молодого фахівця відразу, щойно побачила його на колгоспному дворі, але гордість не дозволила їй виказати це. Лев півроку бродив привидом під вікнами Ксенії, поки та не вийшла до нього на перше побачення. Вони одружилися, зігравши весілля коштом колгоспу, а за рік народилася Вероніка.

Ксенія Петрівна, не відриваючи погляду від портрета на стіні, поринула в спогади. Подружжя було шалено щасливе, таке, що Ксенія іноді боялася дихати, щоб не злякати своє щастя – мабуть, відчувала душа, що воно буде недовгим. Тоді здавалося, ніби їхньої радості й любові вистачить не те що до кінця життя, а й ще на одне життя. Але біда входить у дім, не питаючи.

Три роки було Вероніці, коли Лев загинув. Така дурна, така безглузда смерть. У той день була сильна ожеледиця. Щоб доїхати до міста, Лев гальмонув молоковоз, який виїжджав із колгоспного двору. Чоловік побіг назустріч автомобілю, що гальмував, але через крижану кірку на дорозі ніяк не міг зупинитися. Лев добіг до машини, але раптом послизнувся і впав просто під колеса. Він помер у лікарні, не приходячи до тями, і Ксенія не змогла з ним

попрощатися...

Жінка важко зітхнула, витерла долонею сльозу, яка тоненькою цівкою потекла по щоці. Як же Вероніка схожа на свого батька! Така сама висока, струнка, худенька, волосся світле, очі такі ж сині, саме сині, а не блакитні, навіть на підборідді маленька ямочка, як у Лева. І характером донька пішла в батька. Здавалося б, уперта, наполеглива, бідова, за словом у кишеню не полізе, а насправді дуже вразлива, ніжна й ласкава. Хороша виросла дівчинка. А як могло бути інакше? Адже Ксенія Петрівна вклала в неї всю ту нерозтрачену любов, яка жила в жінці і після загибелі чоловіка. Тепер дочка збирається їхати в місто за чотириста кілометрів від дому вступати до медичного інституту. І радісно на душі, що донька не залишиться в колгоспі, що гарну професію вибрала, і сумно, що так далеко іде. Вона ж така ще дитина... Як вона там буде сама жити, якщо за своє життя зо три рази була в місті, і то в райцентрі? А як вона, Ксенія, житиме сама, без доньки?..

Кіра, звісно, не змогла не приміряти сережки Вероніки. Вона мала дві пари золотих, які їй подарували батьки на шістнадцятиріччя й закінчення школи, але ці срібні у вигляді незабудок, з яскравими синіми камінчиками були справді дуже гарні.

- До твоїх очей за кольором підходять, - зазначила Кіра й відразу запропонувала:
- Треба сьогодні ж іти в клуб, щоб усі побачили твої сережки!

- Скажеш таке! - хмикнула Вероніка. - Можна подумати, що всім тільки й діла, як на мої сережки витріщатися!

- Точно! - Кіра округлила очі, і тонкі дуги її чорних брів розгорнулися на лобі крилами птахи. - Мало не забула розповісти головну новину.

- І що ж я проспала?

- Останні новини нашого села! - засміялася Кіра.

- Не тягни, розповідай уже.

- Наш дитячий садок...

- Колишній, - поправила Кіру подруга.

- Наш колишній дитячий садок викупив один дядечко.

- Теж мені новина! Цікавіше нічого немає?

- Ну, Вероніко! - Кіра грайливо насупила брови. - Ти ж мені слова не даси сказати! Найцікавіше попереду! Так от, сьогодні приїхав новий власник будівлі, а приїхав він не на коні, не на мотоциклі, а на білому «мерседесі»! Але й це ще не все! Господар - красень! Малиновий піджак, тувельки начищені до блиску, музон у машині репетує - за дві вулиці чути, а на шиї золота цепура завтовшки з мою руку й ось такий золотий хрест!

- Крутий якийсь?

- Ще й який крутий! З ним два братки бритоголові в спортивних костюмах і білих кросівках були в машині, напевно, охорона.

- І що цей дядько забув у нашому селі? Садок відкриє? Вихователем працювати буде? Дітям носи витиратиме? - розсміялася Вероніка.

- Відстала ти людина, подруго. - Кіра бундючно стисла і так вузькі губи. - У нього тут буде кооператив із пошиття джинсів. Але й це не найголовніше!

- Що ж іще?

- А те, що він неодружений. Прикинь, можливо, комусь із наших дівчат дістанеться такий багатий чоловік. А ми з тобою скоро поїдемо, отже, нам не судилось кататися на цьому білому «мерсі». - Кіра розвела руки в сторони й скорчила таку смішну пику, що Вероніка не витримала й розреготалася.

- Це точно! Нам треба вчитися, а не про того дядька думати, - сказала вона. - До речі, скільки йому років?

- Під тридцять.

- О-о-о! Для нас він майже дідусь!

- То ми підемо на танці чи ні?

- Ходімо, - кивнула Вероніка. - І знову за мною хвостом тягнутиметься цей Данило.

- Ну чим він тобі так не подобається? Він у тебе закоханий із п'ятого класу, з того дня, як вас наша класна посадила за одну парту.

- По-перше, зануда, зубрила. - Вероніка почала загинати пальці на руках. - По-друге, прилипала, по-третє, ти ж подивися на нього: він схожий на п'ятикласника!

- І це при його майже двометровому зрості?! - Кіра пирснула.

- До чого тут зріст?! У нього шия, як у пташеняти, довга і худа. А плечі? Хіба він схожий на чоловіка? Дитина та й годі!

- Тобі не догодиш, - сказала Кіра, - той старий, той ще жовторотий...

Дівчата, які зібралися в сільському клубі, сподівалися, що новий господар колишнього дитячого садка з'явиться на танцях, але той не прийшов. А навколо тільки й мови було, що про красеня на білому «мерседесі».

- З глузду з'їхали наші дівки, - буркотів Данило. - Можна подумати, що щастя заховане в золотому ланцюжку на шиї того багача.

- Заздриш, Дене, заздриш, - кинула Вероніка.

- Зовсім ні, - заперечив Данило й вийшов покурити.

Поки його не було, подруги домовилися наступного дня скупатися в річці та пройти повз будівлю дитсадка, де зупинився новий господар. Як могли вони не побачити того, про кого гуде все село?

– Дивись, якщо Дену розпатякаєш про наші плани – уб'ю! – пригрозила Вероніка.

– Та що я, зовсім дурна? – знизала плечима Кіра.

Розділ 2

Вероніка і Кіра, накинувши на плечі великі махрові рушники, ішли до річки. Вони вирішили скоротити шлях і звернули з основної дороги, що вела до будівлі колишнього дитячого садка. Подруги пішли вузькою второваною стежкою. Густа трава з обох боків доріжки доходила дівчатам майже до пояса. Недавні дощі та тепло, що прийшло за ними, додали сили для росту і соковитій траві, і рожевій конюшині, яка заблукала серед неї. А біля самої доріжки білим килимком простелилися низькі кущики скромниці ромашки, поширюючи специфічний гострий запах. Вероніка зняла взуття й пішла босоніж, ледве встигаючи за Кірою.

Подруги зупинилися біля низької цегляної огорожі. Колись цей паркан із білої будівельної цегли був вищий від людського зросту. Але садок півроку тому закрили, і заповзятливі селяни ночами почали потихеньку розбирати огорожу, тягаючи додому цеглу. Тепер паркан був майже на рівні трави, і його нерівні краї нагадували зловісні зуби в пащі акули. Вероніка подивилася на занедбану будівлю... Зовсім недавно вона бігала цією стежкою до річки й чула за парканом дитячий щебет. А нині цегляна будівля виглядала понуро й сумно, зяючи темними вікнами з вибитими шибками.

– Бачиш? – пошепки запитала Кіра, тицьнувши пальцем у бік білої автівки, яка стояла біля ганку.

– Бачу, – також тихо відповіла Вероніка. – А де ж її господар?

– Он він.

Вероніка побачила високого темноволосого широкоплечого чоловіка, який вийшов з інших дверей, і присіла, сховавшись за паркан. Її подруга теж сховалася.

- Як ти думаєш, він нас не помітив? - прошепотіла Вероніка.

- Звичайно ж ні, - невдоволено відповіла Кіра. - А ось ми його не розгледіли. І все через тебе! Боягузка!

- Ну пробач, будь ласка. - Вероніка винувато подивилася на подругу. - Хочеш, я зараз поворожу?

Щоб спокутувати свою провину, Вероніка зірвала ромашку й почала відривати білі пелюсточки.

- Ще побачимо його, не побачимо, побачимо, не побачимо... Побачимо! Ось бачиш, побачимо, а ти на мене надулася! - сказала вона весело.

- Та ну тебе! - всміхнулася Кіра.

Вероніка зірвала ще одну ромашку.

- Любить, не любить, плюне, поцілує, до серця притисне, своєю назве. Любить...
- завела монотонно Вероніка, відриваючи пелюстки.

- На Данила ворожиш?

- Ти що?! Блекоти об'їлася?! Сто років він мені потрібен! Поцілує! Значить, поцілує, - протягнула Вероніка, закінчивши нехитре дівоче ворожіння.

- Ти про нього? - Кіра кивнула в бік садка.

- Ти як ляпнеш що-небудь - хоч стій, хоч падай! Як я можу ворожити на того, кого в очі не бачила?

- Хто тут мене не бачив? - Подруги раптом почули чоловічий голос зовсім поруч. Від несподіванки вони скрикнули і, як за командою, підскочили з місця. Майже одночасно з їхнім переляканим вигуком молодик у білій футболці спритно перескочив через паркан і вже стояв перед ними.

– Ну й налякали ви нас! – Кіра першою опанувала себе. – Так можна і заіками зробити людей!

– А що ці люди роблять біля моєї огорожі?

– Тепер усе навколо ваше? – запитала Кіра, з неприхованою цікавістю розглядаючи незнайомця, про якого гуло все село.

Вероніка на мить затримала на ньому погляд і знітилася. Таке з нею було вперше. Від чоловіка пахло гарним одеколоном, змішаним із легким запахом цигарок, а ще... Це був незнайомий запах дорослого чоловіка, а не підлітка Данила. Широкі плечі, могутні біцепси, зухвалий, упевнений погляд, білозуба усмішка – усе це змусило серце Вероніки прискорено битися, а в голові приємно й водночас незвично зашуміло, немовби від кількох ковтків шампанського. Дівчина опустила очі, нездатна більше дивитися на незнайомця. Вона вже картала себе за те, що пристала на пропозицію Кіри. Незнана тепла хвиля, яка її миттєво огорнула, лякала, і зараз понад усе на світі хотілося стати невидимою й випаруватися, просто розчинитися в повітрі.

– Не все мое, але багато чого, – відповів Кірі чоловік.

– Ромашки теж твої?

– Я їх дарую вам, прекрасні дівчата, – засміявся незнайомиць. – До речі, я не представився. Мене звати Захар. А вас?

Кіра пирснула сміхом – так звали діда, який жив на околиці села в старезній напіврозваленій хаті. Дідуган був недоумкуватий і в розмові часто повторював: «Мене звати Захар, мене звати Захар, Захар».

– Кіра. – Дівчина простягнула руку.

– Дуже приємно, Кіро, – сказав Захар і простягнув руку Вероніці.

Вона, не підводячи очей, легенько торкнулася його руки. У Захара була прохолодна шкіра, але Вероніці здалося, що вона отримала опік.

– Вероніка, – тихо відповіла дівчина й швидко прибрала руку.

– Судячи з рушників, Кіра й Вероніка йдуть на річку?

– Вгадали! – Кіра грайливо засміялася. – А ви часом не хочете освіжитися?

– Можна на «ти», – зауважив Захар, – і я піду з вами. Треба ознайомитися з визначними пам'ятками цього села.

Вероніка тихенько смикнула Кіру за поділ сукні, але та вдала, що не помітила. Подруга першою пішла вузькою стежиною, за нею рушив Захар. Позаду пленталася Вероніка. Їй одночасно хотілося і втекти додому, і ось так іти мовчки за Захаром, вдихаючи його запах, прислухаючись до шуму в голові й почувуючись трохи п'яною.

Кіра про щось без угаву базікала до самої річки. Коли трійця опинилася на піщаному березі, Вероніка відійшла вбік, де завмерла в роздумах велика стара верба. Дівчина швидко скинула ситцеву сукню у великий синій горох і побігла до річки. «Ух!» – мимоволі вирвалося в неї, коли розпалене від сонця і хвилювання тіло обдало прохолодною водою. Вероніка з дитинства вміла добре плавати, тому доплисти до протилежного берега їй було нескладно. Вона вийшла з води, скоса кинула погляд на Захара. Він дурів на тому березі з Кірою, обдаючи її бризками. Вероніка пішла по траві. Вона зривала рожеві квітки конюшини, сплітаючи їх у вінок. Закінчивши роботу, надягла віночок на голову й попливла назад. Вона вийшла на берег, простелила рушник у тому місці, де не було тіні верби, і присіла, обхопивши коліна руками.

– Не холодно? – запитав Захар, сідаючи поряд на піску.

– Ні, – відповіла Вероніка, кинувши на нього швидкий погляд.

– Не думав, що в селах живуть такі гарні дівчата.

– Ви думали...

– Ти думав, – м'яко поправив її Захар.

– Ти думав, що в селах тільки бабці, дідусі та корови? – всміхнулася Вероніка кутиком губ і скоса зиркнула на чоловіка. Вона вперше зустрілася з ним поглядом і не опустила очі. Здавалося, він зазирнув їй у самісіньку душу й побачив заховані там думки. Вероніку знову обдало жаром, і вона провела ще вологими долонями по обличчю, боячись, що Захар помітить, як спалахнули її щоки.

– Тобі личить хвилювання, – сказав він.

Вероніка промовчала, вдаючи, що уважно спостерігає за Кірою, яка плескалась у воді.

– У тебе незвичайно сині очі, – промовив Захар.

– Знаю, – тихо сказала Вероніка, відчуваючи, як серце знову почало вибивати в грудях шалений ритм.

– Чому ти їх ховаєш? Ти мене боїшся?

– Ти не бабай, щоб тебе боятися.

– Тоді подивися на мене, – попросив Захар.

Його голос був низьким, приємним, звабливим, він викликав довіру, і Вероніка не змогла не підпасти під його чари. Вона подивилася Захару прямо в очі.

– Ніка, – сказав він. – Можна я так буду звати тебе?

Вероніка не любила, коли до неї так зверталися. Крім як «Вероніка», вона нікому ніяк не дозволяла себе називати.

– Можна, – відповіла вона, сама не знаючи чому.

– Ніко, – майже прошепотів Захар, – приходь сьогодні ввечері на це місце.

– Що? – зніяковіло, якимось по-дитячому нерозумно запитала Вероніка.

- Я буду чекати на тебе рівно о десятій. Прийдеш?

- Не знаю, - знизала плечима Вероніка.

- Про що ви там шепочетеся без мене? - запитала Кіра, підбігаючи до них. Вона труснула головою, і дрібні блискучі краплі води прохолодою обсипалися на Вероніку.

- Ходімо додому, - сказала Вероніка, підвівшись та обтрушуючи від піску рушник.

- Ну Вероніко! - Кіра надула губи. - Ми щойно прийшли!

- Тоді я піду сама!

Вероніка швидко натягла сукню на мокрий купальник і пішла, не попрощавшись із Захаром.

- Ніко! - гукнув він, але дівчина не озирнулася. За нею ледве встигала Кіра.

- Що з тобою? - запитала вона у Вероніки. - Він тебе образив? Що він тобі сказав?

- Мене? Ти ж знаєш, що я не даю себе образити.

- Ну як він тобі?

- Звичайний чоловік.

- Ну не скажи! Він старший за нас, але який! З таким і на край світу не страшно,
- зітхнула Кіра.

- Не будь дурепою. На краю світу може бути бездонна прірва, - задумливо промовила Вероніка.

- Недобре вийшло. Прийшли на річку разом, а втекли, як дві дикунки. Що він про нас подумає?

– А мені плювати на його думку! – скрикнула Вероніка. – Не подобається, то нехай спілкується з міськими! Вони не дикунки. Вони красиві, вони легкодоступні, вони розумні!

Вероніка різким рухом зірвала з голови вінок, жбурнула його вбік.

– Кіро, ну що ти плетешся, як сонна муха?! – різко вигукнула до подруги.

– Я тебе не впізнаю, – сказала Кіра. – Чого ти злишся? Захар тебе роздраконив, а я до чого?

– Та йди ти зі своїм Захаром знаєш куди?

– Я піду зараз додому, – стримуючи себе, сказала Кіра. – А ти йди куди хочеш, але до мене більше не приходь.

– Дуже треба! – крикнула Вероніка і втекла. Вона навіть не помітила, що в очах подруги від незаслуженої образи заблищали сльози. Бувало, звичайно, що вони сварилися, але то були дрібні перепалки, про які відразу забували, а тут...

Розділ 3

Зустріч із Захаром перевернула все в душі Вероніки. Весь день вона відчувала напад душевного збудження. То бігла на город і люто висмикувала дрібні бур'яни, які густим зеленим килимом полізли по грядках після недавніх дощів, то поверталася в будинок і лежала нерухомо, дивлячись у стелю. Думки про Захара були як мара, вони внесли сум'яття в її розмірене життя. Хотіла скинути їх із себе, як липке павутиння, і водночас знемагала від непереборного бажання побачити його знову.

Вероніка взялася варити борщ зі щавлем. Бульйон уже був готовий, з алюмінієвої каструлі піднімався пар і розпливався приємний запах, а Вероніка сиділа з картоплиною в руці, завмерши, як статуя. Захар запросив її на побачення. Чому не Кіру, не іншу дівчину, а саме її? Дуже хотілося з ним зустрітися, поспілкуватися, вслухатися в низький тембр його голосу і знову відчувати запах

справжнього чоловіка. Але чому він призначив побачення не в клубі, як зазвичай усі роблять у селі, а біля річки? Там тихо й безлюдно. Чи не заподіє він їй зла? Адже вона ніколи не спілкувалася з хлопцями, старшими за себе, і до того ж малознайомими. Звичайно, Захар не красень, але в ньому було щось п'янке, таке, від чого паморочилося в голові. Вероніку тягнуло до нього, але щось і стримувало. Дівчина вже пошкодувала, що розлютилася та образила подругу. Кіра була надійною й доброю, вона могла дати пораду, але не зараз. А що, як він пожартував і не прийде? Як тоді Вероніка виглядатиме в очах подруги? Ні! Якщо треба приймати рішення, то тільки самій.

- Вода вся википіла, - голос матері вивів Вероніку із задуми.

- Що?! - Дівчина підскочила і впустила з рук картоплину.

- Та що з тобою? Цілий день ходиш як не своя.

- Усе нормально, мамо, усе добре. - Вероніка натягнуто всміхнулася. - Зараз я все зроблю.

- Іди відпочинь. - Мати пильно подивилася на дочку. - Я сама приготую.

Вероніці здавалося, що день тягнеться нескінченно. Іноді так бувало, коли в школі проводили нецікаві уроки, але тоді довгий день скорочувався за рахунок веселих перерв, розчинявся в жартах друзів. Зараз же дівчина була одна, вечір уже наближався, а вона наразі не знала, чи варто їй іти на побачення, чи ні. Рішення прийшло в останній момент. Була за чверть десята вечора, коли Вероніка швидко взула босоніжки й тихенько, щоб не турбувати матір, вислизнула з хати.

Дівчина майже бігла знайомою стежиною. Вона часто оглядалася, немов когось боялася. Незабаром від річки потягло вологою і прохолодою. Вероніка задивилася на темні кострубаті гілки-руки старих верб, які вишикувалися в ряд, неначе вічні вартові річки. Стежка під ногами дівчини плавно розчинилася, переходячи в килим соковитої трави. Пахло береговою м'ятою, росяною конюшиною та ромашкою. Майже мертву тишу порушувало тріскотіння коників у траві. Вероніка зупинилася, віддихалася, прислухалася. Тріщало щось іще. Вона зробила кілька обережних кроків уперед і побачила на березі вогнище. Дим від нього не йшов тонкою цівкою вгору, а розсіювався над річкою, змішавшись із

сивим туманом, який пеленою завис над притихлою водою. Біля вогнища навпочіпки сидів Захар. Він помітив Вероніку й помахав їй рукою. Тепер повертатися додому було нерозумно й навіть безглуздо, і Вероніка пішла до багаття.

- Добрий вечір, - сказала вона.

- Добрий, добрий, - усміхнувся Захар. - А я тут м'ясо для шашликів намаринував. Будемо смажити?

- Якщо намаринував, то будемо, - відповіла дівчина.

- Умієш шашлики готувати?

- Ні.

- Ну і правильно! Шашлики мають готувати чоловіки. Не жіноча це справа, - сказав Захар і взявся діставати зі скляної банки шматочки м'яса. Вправними рухами він нанизав їх на шампури, які примостив на заздалегідь приготовані рогачі з палиць.

Вероніка з подивом для себе відзначила, що їй зовсім не страшно бути наодинці з цією людиною. Вони розговорилися. Захар розповів, що викупив будівлю колишнього садочка під швейне виробництво.

- Тут, у вашому селі, буде кооператив із пошиття джинсового одягу, - пояснив він. - За два тижні зробимо ремонт, потім завеземо обладнання, тканини, наберемо штат - і буде такий собі міні-завод.

- А де ти стільки швачок набереш? У нашому селі тільки тітка Дуся добре шие.

Захар розсміявся.

- Знайдемо і навчимо!

Вероніка їла шашлик удруге в житті. Уперше було тоді, коли вони з Кірою взяли кілька шматочків солоної свинини з банки, вимочили та засмажили на палицях у

дворі. Але те, що приготував Захар, було чимось незвичайним.

Вони поїли м'ясо, забруднилися й побігли до річки вмиватися й мити руки. Вероніка залишила босоніжки на піску й пішла по воді. Приємна прохолода лоскотала ноги. Захар ішов поруч. Раптом він зупинився.

– Стій! Не ворухись! – сказав таємничо, і Вероніка завмерла на місці. Він склав долоні човником, опустив їх у воду.

– Дивись, що в мене в руках, – мовив майже пошепки.

Вероніка побачила, як у його долонях гойдається відображення яскравої зірочки.

– Ой! Яке диво! – захоплено сказала вона. – Дай мені потримати!

– Тримай! Я тобі її дарую!

Вероніка піднесла свої руки під його, і блискуче відображення заграло в її долонях.

– Тобі ніхто не дарував зірок? – запитав він.

– Ні.

– Це тобі мій перший подарунок.

– І як же я заберу його додому?

– Облиш. – Захар ніжно взяв її руки у свої. – Я тобі ще подарую.

Вероніка стояла перед ним і дивилася вже без страху й переляку. Вони потягнулися одне до одного, і його губи торкнулися її гарячих губ. Почуття тихої радості теплою хвилиною розлилося дівочим тілом. Другий поцілунок був іще полум'янішим і гарячішим. Вони цілувалися, стоячи по коліна у воді. Вероніка вся віддалася п'янокму зачаруванню й не протестувала, коли його сильні руки ніжно погладили шию, опустилися нижче, пройшлися по грудях. Здавалося, вона вже в

нереальному, казковому, незвіданому світі, де є тільки двоє: вона і Захар...

Розділ 4

Вероніка сиділа над підручниками, готуючись до вступних іспитів, хоча перед очима були не скупі й нудні формули, теореми й правила, а образ Захара. Від однієї думки про нього в дівчини приємно щеміло серце, а по тілу котилася хвиля тепла й радості. Тепер у її житті був він, єдиний, милий, коханий. Вероніка, щоб мати нічого не запідозрила, ходила на побачення через день. Якби мама дізналася про зв'язок із чоловіком, який доросліший за Вероніку на десять років, то відразу б наклала табу на їхні зустрічі. А дівчина так страшилася злякати своє щастя, що часом боялася дихати, не те що поділитися з кимось. Звичайно, вона могла помиритися з Кірою, але тоді довелося б розкрити їй свою таємницю. А Вероніці понад усе не хотілося, щоб хтось іще був у тому світі, де існували вона і її Захар.

Вероніка рахувала всі побачення. Сьогодні буде їхня восьма зустріч. Тільки восьма і вже восьма. Так багато і так мало. Багато, щоб унести в її життя нове, незвідане почуття, і так мало, щоб ним насолодитися.

З трепетом у душі Вероніка поспішала на побачення біля річки. Вона погладила стовбур рипучої берізки біля хвіртки. Це дерево посадив її батько в день народження своєї доньки. Береза витяглася вгору так, що її гілки почали зачіпати електричні дроти. Довелося зрізати частину гілок, але про вирубку дерева не могло бути й мови. Вероніка любила вслухатися в монотонний шум її листя, коли йшов літній дощ. Їй подобалося спостерігати, як навесні коси берізки прикрашають «сережки», а восени дивитися, як жовті різьблені листочки злітають один за одним, лягаючи золотим килимом на землю. «Ось ти самотня все життя, – Вероніка подумки звернулася до берізки, на мить затримавшись біля хвіртки, – а в мене є коханий». Дівчина прикрила хвіртку й швидко попрямувала до річки.

Захар чекав на Вероніку не біля річки, як завжди, а на узбіччі дороги. Вони домовилися покататися на його автівці, і Вероніка здалеку помітила Захара біля білого «мерседеса». Хлопець замахав їй руками.

- Привіт! – сказала вона, підійшовши ближче.

- Здрастуй, моя крихітко. – Він пригорнув дівчину до себе, поцілував у губи. – Ну що? Їдьмо, красуню, кататися?

- Їдьмо!

- Тоді прошу! – Захар відчинив Вероніці дверцята салону.

Вероніка сіла поряд із ним на м'яке сидіння. Захар увімкнув музику, а дівчина із захопленням дивилася на миготливі вогники панелі. Вона їздила в легковому автомобілі, але тільки на задньому сидінні. А тут, на передньому, все було по-іншому. Яскраві фари вихопили частину вузької ґрунтової дороги, й автівка, плавно хитнувшись, рушила з місця.

- Як класно! – вирвалось у Вероніки.

- Подобається? – всміхнувся Захар і додав газу.

- Ще б пак!

- Зараз виїдемо за село, там заасфальтована дорога. Ось там буде клас!

Вони довго їздили рівною трасою, потім автомобіль звернув убік.

- Куди ми? – запитала Вероніка, розглядаючи незнайому місцевість.

- Хочу тобі показати одну ну дуже гарну місцину, – відповів Захар.

- Це далеко?

- Ні. Майже приїхали.

Захар заглушив двигун, і Вероніка вийшла із салону.

– Бачиш, тут маленьке озерце, а навколо лише зарості й дерева, – сказав Захар, узявши Вероніку за руку. – А ось і маленьке диво природи.

Вероніка почула тихе дзюрчання, схоже на мелодію. Вона побачила маленький фонтанчик джерела, який виривався на свободу звідкись із-під коріння старого дуба. Вода лилася тоненькою цівкою по піску до озерця. Дівчина набрала в долоні прохолодної води, зробила ковток.

– Смачна й холодна, – сказала вона.

Захар ніжно обійняв Вероніку й зібрав губами крапельки води на її губах. Дівчина обняла його за плечі, пригорнулася до гарячих уст. Він цілував її все палкіше, все гарячіше, і Вероніку огорнула хвиля бажання.

– Ти дуже, дуже гарна, – гаряче шепотів Захар. – Ти – найкраща.

– Любий, – прошепотіла вона, захлинаючись у гарячій хвилі пристрасті.

Захар підхопив Вероніку на руки, і вони вмить опинилися на задньому сидінні. Його тремтячі владні руки блукали по розпаленому тілу дівчини. Немов пальці музиканта, вони змушували здригатися кожну клітинку тіла. Вероніка не помітила, як їхні тіла стали оголеними, і тільки коли Захар розсунув її коліна, прошепотіла:

– Я боюся.

– Ти мене боїшся? – покриваючи тіло поцілунками, запитав Захар.

– Ні.

– Тоді чого?

– Завагітніти, – ледь чутно відповіла Вероніка.

– Не бійся, я тебе не ображу.

- Обіцяєш?

- Обіцяю, - сказав він, опинившись між ніг дівчини.

Вероніка всім тілом потягнулася йому назустріч, і останні думки, які були в голові, розчинилися в пристрасті, гарячою хвилиною розтеклися по тілу, яке вже перебувало у владі коханого...

Вони лежали на покривалі, яке простелили на траві, і дивилися на зірки, розсипані по чорному небу.

- На що схожі зірки? - замисливо запитала Вероніка.

- Зірки? На маленькі вогники.

- А мені здається, що то світяться квіти на зораному полі.

- Ромашки?

- Ні! То зоряні квіти.

- Фантазерка!

- Я скоро поїду до міста вчитися. - Вероніка підвелася, подивилася йому в очі. Вона хотіла бачити вираз його обличчя.

- Ну то й що? - спокійно сказав він. - Ти ж будеш приїжджати?

- Звичайно. А ти будеш мене чекати?

- Звісно, моя дурненька.

Вероніка уявила, як вона поспішатиме в село, як Захар зустрічатиме її на автівці. Можливо, тоді їм не доведеться критися. Мама буде змушена змиритися, що вони разом зараз і будуть потім. Швидше за все, Захар купить собі будинок у селі, і

тоді вона приїжджатиме до нього готувати, прати й любити.

- А де ти будеш жити, коли запрацює швальня?

- У садку багато місця. Є окремий вхід, зробимо там ремонт і будемо з хлопцями жити. Хіба нам багато треба?

- Щось на кшталт чоловічого гуртожитку? - У голосі Вероніки прозвучала легка іронія, але він не помітив.

- Напевне. А що?

Вероніка промовчала. Теж мені, розмріялася! Ледве знайомі, а в голову такі думки полізли!

- Поїхали додому, вже пізно.

- То й що?

- Мама сваритиметься, якщо помітить, коли я повернулася додому.

- Тоді поїхали.

Вероніка ще раз кинула погляд на небо. Чомусь зірки цієї ночі здавалися яскравішими, ніж зазвичай, а повітря - легшим. Вероніці хотілося увібрати назавжди кожну мить цієї незабутньої ночі, як убирає в себе краплі дощу земля після спекотних днів. Дівчина намагалася запам'ятати кожну дрібницю: і тихе дзюрчання води, схоже на шепіт, і раптовий крик наляканої птиці, і мерехтіння зірок, неначе яскравих світних квітів...

Вони поверталися в село, і Вероніка з неприхованою цікавістю дитини спостерігала, як погойдувалося на дорозі світло фар автівки, а динаміки розривалися від співу Газманова...

Вероніка зачинила хлів, де їхня п'ятирічна корова Зірка вже вляглася на свіжій соломі й ліниво, так, від нічого робити, заходилася жувати сіно. На неї вся надія. Мати вже кілька років збирала гроші, виручені від продажу молока, Вероніці на навчання. Хоч як старалися, а відкласти вдалося на оплату лише двох років.

Їм, двом жінкам, було нелегко утримувати корову. У селі, якщо не було в родині чоловіка, ніхто не заводив худобу, якій треба було ціле літо косити-сушити-перевозити сіно на зиму. Тільки мати Вероніки виходила на покіс із чоловіками й орудувала косою не гірше за них. Потім Вероніці треба було ворушити сіно, підсушуючи, і вже разом із мамою вони збирали його та перевозили у двір. Добре, що цього року були і дощові дні, і сонячні. Вдалося заготовити чимало сіна. Вероніка з мамою сподівалися, що в Зірки буде цього разу теличка. Звичайно, їй теж знадобиться сіно, зате майбутню корівку швидше куплять і за неї можна більше виручити, ніж за бичка. Шкода, що мамі нікому буде допомагати. Як вона буде сама з усім господарством справлятися?

Вероніка зітхнула й прислухалася. З легкого похропування в сусідній кімнаті вона зрозуміла, що мати вже спить. Дівчина глянула на годинник. До побачення із Захаром залишалось півгодини. Цілих тридцять хвилин! І чому час такий непостійний?! Коли чогось чекаєш, він тягнеться довго-довго, як, наприклад, зараз. Коли вона із Захаром – спливає шалено швидко. Та й два місяці літа минули непомітно. Уже перше серпня, і їй скоро треба буде їхати на навчання. Як же вона буде чекати зустрічей із Захаром!

Вероніка ще раз кинула погляд на годинник. Нарешті! Час. Дівчина навшпиньки вийшла з дому. Вона відчинила хвіртку й мало не налетіла на Данила.

– Налякав! – кинула вона хлопцю.

– Привіт, Вероніко! – сказав він, ставши їй на дорозі.

– Привіт, – неохоче відповіла дівчина.

– Ти ціле літо не ходиш до клубу, і на танцях тебе не видно.

– У мене повно справ.

- І чим же ти займаєшся?

- Сиджу за підручниками, заготовлюю сіно, стирчу в городі, чищу в поросяти в хліві, солю огірки. Відповідь вичерпна?

- Навіщо ти так? - запитав Данило. - Я по-доброму запитав, а ти...

- Я по-доброму відповіла.

- Ходімо разом на танці, - запропонував Данило.

- Не хочу.

- Кіра хвилюється через вашу сварку.

- Так піди та заспокой її, - сказала Вероніка й відсторонила рукою Данила, давши зрозуміти, що розмову закінчено.

- Куди ти? - пролунало запитання вже за спиною Вероніки.

- Тебе це не стосується, - відповіла вона, не обертаючись, і прискорила крок.

Дорогою Вероніка кілька разів зупинялася, прислухаючись до кожного шереху ззаду. Їй здавалося, що Данило обов'язково шпигуватиме, але за нею ніхто не йшов. Заспокоївшись, дівчина побігла знайомою стежиною до річки, на їхнє улюблене місце...

- Поруч із тобою я почуваюся такою щасливою! - сказала Вероніка, примостивши голову на плече Захара. - Такою щасливою, що можу... Можу...

- Що ти можеш, мала? - Захар погладив її оголене плече.

- Усе можу! - всміхнулася Вероніка.

І вона не брехала. Її душа вщент була наповнена новим щемливим почуттям. Вона почувала безмежне щастя від усвідомлення того, що кохає та кохана. Їй здавалося, що вона чує його думки, вгадує бажання, відчуває тривогу. І від цього душа наповнювалася тихою радістю. Захар жодного разу не сказав, що любить її, але навіщо слова там, де є щирі почуття? Вони зайві. Лише бути ось так поруч, вслухатися в його дихання, чути биття серця й запам'ятати кожне сказане слово, зберегти в пам'яті кожен дотик, кожен жест.

- Ти щасливий зі мною? - раптом запитала Вероніка.

- Звичайно, Ніко, - відповів він.

- Цікаво, а зможеш ти мені так само відповісти через десять, ні, двадцять років?

- Мало не забув! - похопився Захар. - У мене для тебе подарунок!

- Подарунок?

Чоловік дістав щось із багажника автомобіля, простягнув Вероніці.

- Що це?

- Ти скоро поїдеш вчитися. Тобі треба модно вдягатися. Це джинсові штани мого виробництва.

- Мені?! Джинси? - Обличчя Вероніки осяяла щаслива усмішка. - Мені... Мені ніхто не дарував таких дорогих подарунків! Спасибі!

Вероніка припала до його грудей, потім вдячно зазирнула в очі й пристрасно поцілувала.

- Ми так і до ранку не розлучимося, - прошепотів Захар, вкриваючи обличчя Вероніки поцілунками.

Вона відкинулася на спину, тягнучи за собою Захара. І знову гаряча хвиля, яка охопила їхні тіла з новою силою, забрала в такий солодкий світ бажання та пристрасності...

Вероніка тихенько зайшла в дім, і її відразу засліпило світло. Дівчина з несподіванки здригнулася. Вона замружилася від яскравого освітлення, а тоді побачила перед собою матір.

– Котра година? – незнайомим строгим голосом запитала мати.

– Не знаю, – тихо відповіла Вероніка, передчуваючи недобре.

– Ти добре знаєш, що вже третя ночі. Де ти була?

– Гуляла... На танцях. Я була на танцях, а потім забалакалися з дівчатами. Адже незабаром роз'їдемося, а так не хочеться розлучатися, – швидко заговорила Вероніка, ховаючи ззаду руку з джинсами.

– Не бреш мені! – майже закричала мати. Вона потягнула на себе руку доньки й побачила штани. Вероніку немов хтось обдав жаром. – Виходить, правду люди кажуть.

– Про що ти, мамо?

– Ти добре знаєш про що. Значить, той крутий і тебе по куцах тягає?

Слова матері були як удар нагаєм.

– Мамо, не кажи так. Я ж твоя донька, – тихо попросила Вероніка, готова ось-ось розплакатися.

– Купив мою доньку за ганчірку, як і всіх інших, – з гіркотою сказала мати. – Ти думаєш, що одна така в нього?

– Ти про що, мамо?

Вероніка відчула, як холодок пробіг по спині.

– Піди в магазин, подивися на Люську, нашу продавчиню. На ній теж така ганчірка. Так їй скільки років?! Вона розлучена, дитина є, вона – баба, їй чоловіка треба, а ти... – Мати розплакалася. – Гаразд, іди спати, завтра поговоримо.

Мати пішла до своєї кімнати, а Вероніка ще довго стояла скам'яніла з джинсами в руках.

Розділ 6

Вероніка прокинулася від мукання Зірки під вікном. Вона швидко вдяглася, затигла волосся резинкою й побігла виганяти корову. За хвірткою на неї чекала Кіра.

– Привіт, – сказала Кіра стримано. Було помітно, що вона досі таїть на Вероніку образу.

– Привіт, – відповіла Вероніка.

– Розмова є.

– Я слухаю, – сказала Вероніка, помахуючи кийком. Кіра йшла поруч.

– Ти мене незаслужено образила, – почала Кіра.

– Прийшла мені мораль читати? Ой, Кіро, відвали, без тебе нудно! Якщо образила, то вибач, я не зі зла.

– Ми просто давно дружимо, тому я й хочу з тобою поговорити, – не звертаючи уваги на дратівливий тон, сказала Кіра. – Я знаю, що ти зустрівашся з тим Захаром.

– Звідки ти знаєш? Плітки збирала?

– Усі знають, не одна я.

- Ну то й що з того? Заздриш?

- Було б чому. Я хотіла тобі сказати, що він зраджує тобі із Сонею Ігнатенко.

- З ким?! Із Сонею? А ти впевнена, що з нею? Тобто я хотіла запитати, що ти напевно це знаєш?

- Моя мати працює в Захара разом із Сонею. Вона не стала б брехати, якби не бачила все на власні очі.

- А може, вони по роботі спілкуються? - невпевнено запитала Вероніка.

- Якби ж то! В обідню перерву так у його кімнаті спілкуються, аж рипіння дивана гучніше від машин!

- Я повинна сама переконатися в тому, що ти мені сказала, - слабким голосом промовила Вероніка.

- Дивись сама, але скажу тобі, як подрузі, не пара він тобі. Кинь його, поки життя тобі не зіпсував.

- Дякую за пораду. Як-небудь сама розберуся.

- Виходь увечері, полялякаємо, - запропонувала Кіра.

- Не обіцяю, але постараюся, - уже дружньо відповіла Вероніка і всміхнулася подрузі кутиками губ.

Вероніка сходила до крамниці по хліб. Звичайно, вона могла б сьогодні й не йти, адже вдома ще було півбуханця, але треба було переконатися, чи справді на Люсьці штани, виготовлені на Захаровій швальні. Пихата блондинка Люся з яскраво нафарбованими губами вихляла задом, який обтягували джинси. «Точно такі, як у мене», - відзначила Вероніка. Вона забрала з прилавка хліб і швидко вийшла з магазину.

Те, що на Люсі були такі самі джинси, ще нічого не значило. На фабриці джинсовий одяг міг купити хто завгодно. Якщо Захар зраджує з Люською, то до чого тут Соня? Вигадки, звичайні сільські плітки. Він не може ні з ким зустрічатися, він любить її одну. Завтра ввечері вони побачаться, і вона запитає його самого. Упевнена, що він зустрічається тільки з нею. Захар хороший, він не може брехати. І навіщо йому хтось, якщо їм так добре вдвох? Не може людина так прикидатися, не може – і все!

Вероніка майже заспокоїла себе, коли мати їй сказала:

– Увечері ти нікуди не підеш.

Це було сказано голосом, який не припускав заперечень. Вероніка сьогодні нікуди йти не збиралася, та й сперечатися з матір'ю не хотілося.

– Добре, – сказала вона й пішла на город.

Увечері Вероніка не вийшла до Кіри, щоб не сердити матір. Дівчина бачила, як мати зачинила вхідні двері і ключ забрала із собою. Вероніці не спалося. У голову лізли всякі думки. Вона то беззастережно вірила Захару, то сумніви починали хробаком точити душу. І раптом її осяяла думка. Сьогодні в них немає побачення. А що, як піти перевірити, чи на місці його «мерседес»? Двері замкнені, але навстіж відчинене вікно.

Вероніка по-котячому тихо встала, накинула халатик і в кімнатних пантофлях вислизнула у вікно. На вулиці було тихо й свіжо. Берізка завмерла в дрімоті, і нерухоме повітря не тривожило її листя. За звичкою Вероніка торкнулася рукою стовбура й майже побігла знайомою стежкою.

Віддихавшись, Вероніка підійшла до паркана, де вони з Кірою вперше побачили Захара. Вона зробила крок уперед – і роса на траві обпекла їй ноги. Автомобіля Захара на звичайному місці не було. Щось підказало Вероніці, що треба сходити до річки. Навіть не знаючи навіщо, дівчина побігла вузькою доріжкою.

Ще здалеку вона почула голоси. Вероніка тихо йшла вперед. Сміх на якийсь час стих, і вона вже була заспокоїлася, аж раптом різко зупинилася за кущами терну. Там, на березі річки, горіло багаття. Вероніці треба було пройти ще трохи, щоб розгледіти двох людей біля вогню. Серце шалено калатало в грудях, поки вона

зробила кілька кроків і визирнула з-за дерева. Там сиділи двоє: її Захар і Люська. На них були тільки плавки. Захар зняв із шампура шматочок м'яса і поклав у відкритий рот своєї подруги.

Вероніка стояла приголомшена. В одну мить її казковий світ, наповнений любов'ю, розвалився, утворивши величезну прірву між нею й Захаром. Раптово нахлинули сльози та застелили очі, розмиваючи фігури, які зімкнулися в одне ціле на піску, прямо біля багаття, на її із Захаром місці. Кусаючи від образи губи, Вероніка побігла додому. І тільки опинившись у ліжку, дала волю сльозам.

До ранку Вероніка почувалася не тільки приниженою, а й спустошеною. Її чисту любов розтоптали ногами, змішали з брудом, залишивши на душі розчарування та нудьгу. Але їй вдалося вимкнути емоції і ввімкнути холодний розум. Вероніка знала, що ніколи більше не побачить Захара, а якщо зустрине, то навіть не заговорить із ним.

Розділ 7

Зі шрамом на душі та джинсовими штаньми, захищеними на самому дні важучої валізи, виїжджала Вероніка до міста на вступні іспити. Захара вона більше не бачила і всіляко уникала зустрічі з ним. Було відчуття, ніби їй плюнули в душу, але у Вероніки вистачило розуму не затаїти зла на всю сильну половину людства. Постраждавши кілька днів, вона зробила контрольну ревізію у своїй душі. Вероніка відсіяла брехню його слів, удавання, обман і зраду, залишивши собі теплі спогади. Вона зрозуміла, що ніколи не забуде, та й нема чого стирати з пам'яті їхнє знайомство, потім перше побачення біля річки й зустрічі. Яким прекрасним і різнобарвним тоді був для неї весь світ! І як яскраво горіли на небі зірки в той день, коли вона стала жінкою й випробувала новий, незнайомий смак любові! Захар був її першою й справжньою любов'ю, першим чоловіком, тому, хай там як, вона його ніколи не забуде. Отже, вона зробила правильно, відкинувши сміття й залишивши в пам'яті тільки приємні спогади. А як інакше? Можливо, її теплі почуття першого кохання рознесуть натовпи людей по вулицях нетямущого міста, вони розсіються серед багатоповерхівок, крамниць, театрів і новобудов та назавжди розчиняться в гуркоті заводів?

Вероніка прийшла рано-вранці на автобусну зупинку з Кірою та Данилом. Усіх їх вийшли провести батьки. Стоячи біля важких валіз, Вероніка кинула прощальний погляд на рідне село. Унизу, понад річкою, тяглися хати, що потопали в зелені садів. Здалеку будинки нагадували розірване намисто, коли намистинки-хатки розсипалися півкільцем уздовж пишної зелені біля річки. Жовтоголові соняшники на полі, яке пролягло від села до зупинки, повернули свої цікаві голівки в бік Вероніки й застигли в одній позі, наче не розуміючи, навіщо вона покидає цей райський куточок.

Раніше Вероніці здавалося, що вона буде їхати до міста з радістю. Та тепер її охопила непереборна туга. Вона не могла уявити, як буде жити без річки, у якій вода така прозора, що можна бачити на дні пісок і дрібні відшліфовані водою камінці. А як обходитися без саду біля будинку, без старої яблуні з кострубатими гілками-руками, без улюблениці-берізки? І як буде мамі тужливо самій у будинку зимовими вечорами! Вероніка тільки зараз відчула на собі, як важко розлучатися з тим, що таке любе серцю. Розлучатися назавжди. Вона ніколи не повернеться жити у своє село. Їй доведеться стати хамелеоном, щоб швидко адаптуватися до гучного, різноголосого, курного міста й попрощатися з дитинством. Дівчина усвідомила, що в її житті починається новий етап, де не буде поруч мами й ніколи не буде Захара.

Вероніка подивилася на матір. Вона й не помічала, як та змарніла за останні роки. Ще зовсім молода, а виглядає старенькою. Зараз Ксенія Петрівна ледь стримувала сльози, дивлячись на доньку. Вона часто погладжувала поділ сукні, наче та зім'ята, хоча насправді була ідеально випрасувана. Вероніка серцем доньки зрозуміла, як важко зараз матері.

Якоюсь миті дівчині захотілося, щоб автобус не прийшов. Тоді вона схопить важкі валізи й радісно скаже: «Та хай йому грець, тому інституту! Ходімо, мамо, додому!»

Але дива не сталося. Гуркочучи розбитою дорогою й залишаючи за собою хмари дорожнього пилу, підійшов старий «пазик». Вероніка поцілувала маму в щоку. Скільки смутку було у втомлених маминих очах!

– Матусю, бувай! Тільки не здумай плакати – не треба мені дорогу поливати слізьми! – підбадьорюючи матір, сказала Вероніка.

– Не буду, – з покірністю дитини відповіла Ксенія Петрівна.

Незабаром автобус поніс Вероніку в нове життя, а на дорозі ще довго стояла жінка, вдивляючись у далечінь...

Розділ 8

Кіра була у своєму репертуарі. З'явилася в гуртожитку медінституту, де жила Вероніка, без попередження. Вона увірвалася до кімнати й відразу кинулася обіймати подругу.

– Веронічко моя! Як я за тобою скучила! Не йде Магомет до гори, так гора прийшла до Магомета! – весело заторохтіла Кіра. – Тебе в гості не дочекаєшся! Невже зовсім немає часу для подруги дитинства? Чи нові подруги кращі?

– Відчепися, бо задушиш! – засміялася Вероніка. – Ти чому не попередила, що прийдеш? І як тебе вахтерка пропустила?

– Нема дверей, які б не відчинилися переді мною! – театральню видала Кіра й плюхнулася на ліжку. – Спека неймовірна!

– Що ж ти хочеш? Кінець червня.

– Коли поїдемо на канікули? – запитала Кіра. Вона простягла руку і взяла печиво з вази. – Чай пити будемо?

Вероніка збігала на кухню, і незабаром подруги сиділи за столом, попиваючи чай із печивом.

– Я поїду до мами не одна, – повідомила Вероніка.

– З Назаром?! – Кіра округлила очі. – Так ти з ним знайома без року тиждень! Чи ти не квапишся, подруго?

- Він мені зробив пропозицію.

- Що?! Через місяць після першого побачення? - від подиву Кіра аж перестала жувати печиво, а її рука застигла, стискаючи печенинку.

- Ну і що? Він же не хлопчик, щоб бігати на побачення й потайки цілуватися в під'їзді, - спокійно відповіла Вероніка.

- На скільки років він старший за тебе?

- На десять. Кіро, ну яке це має значення?! Він - самостійна доросла людина, інженер-будівельник, живе у своїй кооперативній квартирі, має автівку... Власне кажучи, мене все влаштовує. - Вероніка подивилася на подругу й усміхнулася кутиками рота.

- А почуття є? Ти його кохаєш?

- Думаю, що так.

- Так думаєш чи кохаєш?

- Не знаю, - Вероніка відсунула чашку. - Я знаю напевне, що мені з ним комфортно і спокійно. Я не хочу шаленого кохання, від якого паморочиться в голові і втрачається розум. Мені хочеться спокійного сімейного життя. Ось і все.

- Стати рабою чоловіка й кухні? - з легкою іронією в голосі запитала Кіра.

- Усі ми, жінки, рано чи пізно стаємо рабами домашнього побуту. Принаймні в мене буде влаштований побут. До того ж поряд із Назаром я почувуюся захищеною. Ти мене розумієш?

- Чесно кажучи, не зовсім. Шлюб із розрахунку? На тебе не схоже. І взагалі чому ви поспішаєте? Хіба не можна зустрічатися ще хоча б рік?

- Навіщо? Щоб стати вічною коханкою? - сумно запитала Вероніка. - Назар вважає, що н?чого гаяти дорогоцінний час, треба відразу створювати сім'ю й притиратися одне до одного не в підворітті, а в нормальних умовах.

– Вероніко, ти зараз говориш не своїми, а його словами. Звичайно, ваша справа, як будете жити далі, але я відчуваю, що ти поспішаєш. Крім того, до тебе такі хлопці з вашого інституту залицяються. А Данило? Його ми знаємо як облупленого. Він не підлий, добрий, здатний на все заради тебе. А Назара ти зовсім не знаєш, – палко почала Кіра.

– Кіро, я ніколи не любила Дена. Не милий він мені, а серцю не накажеш. До того ж мені подобаються старші чоловіки. З ними спокійно й надійно, у них більший життєвий досвід, тому вони і підкажуть, і допоможуть, і кохати можуть краще й міцніше, ніж наші однолітки. Жінка повинна бути за чоловіком, як за кам'яною стіною. І тільки старший за жінку чоловік може стати її опорою. А що наш Ден? Сам іще навчається, за душею ні копійки. Та й звідки ми з тобою можемо знати, яким він буде через десять років? А в Назара вже сформований характер. Мені залишається тільки прийняти його таким, який він є.

Кіра промовчала. Можливо, Вероніка має рацію? Знайшла собі чоловіка з квартирою, машиною, роботою і буде всім забезпечена. А кохання? Що від нього? Тільки переживання та безсонні ночі? Який сенс із того, що вона, Кіра, закохана з першого курсу в хлопця, який її уникає? Усі дівчата зустрічаються з парубками, а їй доводиться лити ночами сльози в подушку.

– Ой, не знаю навіть, що сказати, – зітхнула Кіра. – Вирішуй сама, тільки постарайся не помилитися.

– А що вирішувати? Уже все вирішено. Завтра подаємо заяву, наприкінці серпня розпишемося. Через два тижні в Назара почнеться відпустка, поїдемо в село знайомитися з мамою, – весело сказала Вероніка й додала: – Ти тільки моїй мамі нічого поки не говори. Добре?

– Обіцяю мовчати, як риба! – Кіра всміхнулася. – То ми будемо пити чай чи як?

– Чи як! – засміялася Вероніка. – Зараз підігрю воду – наш чай давно вистиг.

– Ех! – махнула рукою Кіра. – І так піде. Ти мені краще розкажи, він дарує тобі квіти? Подарунки?

– Навіщо витрачати гроші на квіти? Назар мені купив усе необхідне.

– Наприклад? – Кіра хитро примружила очі.

– Літне плаття, босоніжки, а ще ми купили мені нову парасольку. Хочеш, покажу?

– Не треба. Розкажи мені про нього. Коли я його бачила, то мені здалося, що він жахливий зануда.

– Тобі здалося, – всміхнулася Вероніка. – Він просто серйозний чоловік. Не буде ж він поводитися, як підліток? Звичайно, є в нього свої дивацтва, але хто з нас ідеальний? Ось, наприклад, Назар наполіг, щоб я завела зошит і записувала туди афоризми й вислови мудрих людей. Я записую, а потім ми все це обговорюємо.

– Незабаром і ти станеш нудною та прісною, – засміялася Кіра, жуючи печиво. – Навіщо тобі це треба?

– Я – майбутній лікар, мені доведеться спілкуватися з багатьма людьми, тому я повинна бути всебічно розвиненою, начитаною, інтелігентною, щоб у потрібний момент видати щось таке... Ось... – Вероніка взяла товстий зошит, зачитала: – «Треба, щоб чоловік твій корився розуму, а ти – чоловікові, і будете обое абсолютно благополучні». Денис Фонвізін. Або ось це. Послухай. «Учи своїх дітей мовчати. Говорити вони навчатися самі». Це Бенджамін Франклін. Думаю, що Назару сподобається те, що я виписала. Як ти гадаєш?

– Сподобається, – думаючи про щось своє, тихо відповіла Кіра, але Вероніка не помітила смутку в очах подруги.

Розділ 9

Вероніка поверталася з прийому в лікаря жіночої консультації. Вона навмисно не поїхала додому міським транспортом, вирішивши прогулятися пішки. Стояв кінець вересня. У міському парку, через який ішла Вероніка, щоб зрізати шлях, дерева завмерли у своїй царській красі. Вони вже скидали золоте, помаранчеве, яскраво-червоне листя на ще зелену траву, радіючи останнім ясним і безвітряним дням. Здавалося, дерева дрімають, підставивши свої гілки сонячним променям.

Вероніка нахилилася, підняла кілька різьблених кленових листочків. Чомусь саме вони їй найбільше подобалися ще з дитинства. Будучи дитиною, вона їх збирала біля школи і приносила додому, щоб поставити у вазу. Як давно і водночас зовсім недавно все це було! А сьогодні вона дізналася, що вагітна. Це не входило в їхні плани, але діти мають властивість з'являтися на світ, коли їм заманеться.

Вероніка не збиралася переривати вагітність, хоча провчилася на другому курсі неповний місяць. На душі було і радісно, і тривожно. Як відреагує на таку новину Назар? Чи не буде наполягати на аборті? Хай там як, Вероніка знала з тієї першої хвилини, коли лікарка вимовила: «Вітаю», – що її дитина з'явиться на світ. Вона має побачити цей світ, нехай навіть раніше, ніж вони з Назаром планували.

Вероніка не замислювалася, як буде далі навчатися, але не могла допустити думки, що дитина стане їй на заваді. Зараз головне, щоб Назар не розчарував її, не виголосив вирок в одному слові «аборт».

Вероніка звернула увагу на дівчину, яка оминула її. Вона везла у візочку дитину, і Вероніка мигцем встигла побачити рожеве личко немовляти.

– Дівчино, – звернулася Вероніка до перехожої.

– Ви мене? – Дівчина зупинилася.

– Так, вас. Перепрошую, скільки вашому малюку?

– Малявці, – уточнила дівчина. – Анютці десять днів, – вимовила вона з гордістю. – А що?

– Та так, нічого. Я сьогодні дізналася, що буду мамою, – сказала Вероніка, здивувавшись, що вперше назвала себе в новій ролі.

– Здорово! – всміхнулася дівчина. – Вітаю вас!

– Вдруге за день чую поздоровлення і навіть не знаю, чи почую ці слова від чоловіка.

– А ви не слухайте, що він скаже, – порадила незнайомка. – Народжуйте – і все. Мій не хотів дитину, а потім як побачив Анютку, як узяв її на руки, то відразу сказав: «Татова донька. І ніколи, чуеш, ніколи не смій її кривдити». Ось так.

– Спасибі вам.

– За що?

– За пораду.

– Щастя вам!

Удома Назара ще не було. Вероніка глянула на годинник. Чоловік повернеться через годину. Вероніка перевдяглася та пішла готувати вечерю. Суп був зварений іще вранці, котлети вона посмажила вчора. Залишалось почистити картоплю для пюре. Незабаром на кухні запахло вареною картоплею. Вероніка зібралася товкти її, коли задзвонив телефон.

«Невже Назар зараз скаже, що ввечері затримується на роботі?» – майнула у Вероніки думка, поки вона бігла до телефону.

Але дзвонив не чоловік. Це була мама Кіри. Вероніка не відразу усвідомила те, що почула. Вона поклала слухавку, знесилена, сіла на підлогу. Їй повідомили, що в мами стався інсульт. Якийсь час Вероніка була в прострації, потім розплакалася гірко та невтішно. У такому стані її застав Назар, коли прийшов додому.

– Що?! Що з тобою?! – Він кинувся до Вероніки, підняв її, відніс на диван. Вона не могла говорити.

– Пий! – Назар подав їй склянку води з валеріаною. Вероніка зробила кілька ковтків.

– Мама... У мами інсульт, – ледве витиснула вона із себе крізь сльози.

Назар обійняв дівчину за плечі, поцілував мокре від сліз обличчя.

– Тобі треба заспокоїтися й негайно зібратися, – сказав він. – Ми зараз же поїдемо до неї.

– А твоя робота? Мій інститут? – схлипуючи, запитала Вероніка.

– Ти збирай свої речі, а я зараз усіх обдзвоню і про все домовлюся. Поки поїдемо на один тиждень. Добре?

Вероніка мовчки кивнула. Вона вмилася й кинула у валізу кілька необхідних речей.

– Я візьму мамі на ліки ті гроші, що вона мені давала на навчання, – сказала Вероніка.

– Добре. Ти готова? Можемо їхати?

– Так.

– Тоді чекай мене вдома. Я на стоянку за автівкою.

– Ні! – скрикнула Вероніка. – Я не можу залишатися вдома одна! Мені страшно!

– Чому?! – Назар зупинився біля дверей.

– А раптом із мамою... – У Вероніки в очах знову заблищали сльози.

– Не думай про погане, щоб воно не відбулося. А ти не забула взяти свій зошит із мудрими думками великих людей?

– Назаре, тільки не зараз.

– Візьми, – пролунало владно й наполегливо. – Ніколи не знаєш, коли ці записи можуть тобі допомогти.

Вероніка без слів поклала в сумку загальний зошит...

Усю дорогу вони їхали мовчки. Вероніка була занурена у свої думки. Як таке могло статися з мамою? Звичайно, їй доводилося багато й важко працювати. Останнім часом у матері часто підвищувався тиск, але в неї завжди були під рукою пігулки від гіпертонії. Коли мати обстежувалася в лікаря? Напевно, ніколи. А їй лише сорок п'ять років виповнилося. «Господи, – Вероніка подумки

молилася, – допоможи моїй матері, спаси її і збережи. Прошу тебе, Боже, як ніколи ні про що не просила».

Вероніка попросила Назара пригальмувати біля автобусної зупинки.

– Тобі погано? – запитав він.

– Гірше ще не було, – сказала Вероніка, відчинивши дверцята салону. – Мені так лячно, Назаре, – зізналася вона. – Не можу навіть уявити, що зі мною буде, якщо з мамою щось трапиться.

– Все буде добре. Ось побачиш. Поїхали?

– Почекай. Я не встигла тобі сказати ще одну новину.

– Ще щось?

– Так. Сьогодні я була в лікаря, – Вероніка зробила паузу і на одному диханні випалила: – У нас буде дитина!

– Яка дитина? – Назар здивовано подивився на Вероніку. – У нас? Дитина? – перепитав він і замовк, осмислюючи почуте.

– Ти не радий?

– Ну-у-у, – протягнув він, – це так несподівано... Ми ж не планували дитину.

– Виходить, вона в нас позапланова.

– Я навіть не знаю, що сказати... В один день і одне, і інше... Голова обертом іде. А як же твоє навчання? Ти ж розумієш, що тобі потрібно вчитися?

– Якщо ти хочеш сказати, щоб я позбулася дитини, то нічого не вийде. Я буду народжувати, хай би що ти мені говориш, – твердо сказала Вероніка.

– Узагалі-то такі речі вирішуються обопільно.

– Мені, а не тобі її виношувати й народжувати.

– Але ростити нам обом, – зауважив Назар. – Я не проти дитини, але зараз, коли захворіла твоя мати...

– Тим більше, – сказала Вероніка й додала, зачинивши дверцята: – Їдьмо.

Вона так і не почула від чоловіка бажане «вітаю».

Розділ 10

Вероніці було важко й нестерпно боляче бачити свою маму нерухомою в ліжку. Зовсім недавно ця жінка була рухлива і швидка, у її руках усе горіло, а тепер воскові руки завмерли і здавалися зовсім млявими і безкровними на білосніжній підковдрі. Вероніка намагалася розмовляти з мамою в надії, що та бодай порухом очей дасть зрозуміти, що чує доньку, але мати ні на що не реагувала.

Минуло п'ять днів відтоді, як Вероніка з Назаром приїхали в село. Вероніка ставила мамі крапельниці, робила уколи, але поліпшення не настало. Назар почав нервуватися, бо йому потрібно було повертатися на роботу.

– Ти їдь, – сказала йому Вероніка, – а я залишуся тут.

– А твоє навчання?

– Навіщо воно мені? – Вероніка із сумом в очах подивилася на чоловіка. – Зараз я повинна маму поставити на ноги. У неї, крім мене, нікого немає. – Вона зробила паузу й додала: – І в мене з рідних одна вона.

– Вероніко, відкинь емоції і включи тверезий розум, – сказав Назар. – Я розумію, що ти не можеш кинути матір у такому стані. Давай її відвеземо в будинок інвалідів. Їй там забезпечать і гідний догляд, і лікування...

– Що?! – Вероніка з таким презирством подивилася на чоловіка, аж той знітився й замовк.

– Пробач, я не те кажу, – виправився він. – Давай подумаємо, що робити. Вихід є завжди. Я знаю одне: ти не повинна кидати інститут.

– Я це розумію, але тут я буду доти, доки матері не стане краще. Я напишу заяву на місяць відпустки, ти завезеш її в деканат, а через місяць... Тоді подивимося, що буде.

Через день Назар поїхав. Вероніці було неприємно, що він так нічого і не сказав про їхню дитину, немов її не було...

Коли дівчина заходила в кімнату матері, то лягала з нею поруч, розмовляла, розповідала про своє життя, згадувала дитинство. В один із днів, коли на вулиці була буря, лив дощ і вітер зловісно тріпав зажурені дерева, Вероніка сказала:

– Матусю, сьогодні я хочу повідомити тобі радісну новину.

Дівчині здалося, що в розплющених очах матері промайнула іскорка життя. Це було вперше за останні довгі дні.

– У мене буде дитина, – продовжила вона, погладжуючи нерухому руку мами, – а в тебе онук чи онука.

Погляд жінки зупинився на Вероніці.

– Мамо! Матусю! Ти мене чуєш?!

Вероніка нахилилася над мамою. Жінка спробувала щось сказати, поворушила губами, і почулося: «М-м-м».

– Матусю, моя хороша, моя найкраща! – У Вероніки на очі накопилися сльози, вона змахнула їх долонею. – Нічого не говори, моя хороша, якщо мене чуєш, то кліпни очима.

Жінка заплющила очі і знову розплющила.

– Матусю. – Вероніка розцілувала бліде обличчя матері. – Тепер у нас усе буде добре! Ти чула, що станеш бабусею?

Жінка показала очима: «Так».

– Слава Богу! – Вероніка перехрестилася. – Бог почув мої молитви. Тепер, матусю, тобі треба відпочити, щоб набратися сил. Спробуй заснути.

Вероніка поправила ковдру й вийшла, побачивши, що мати прикрила очі. Окрилена зміною, побігла до мами Кіри.

– Тітко Валю, мамі стало краще! – випалила Вероніка на одному подиху.

– Слава Богу, – зітхнула жінка, – бо я побачила у вікно, що ти до нас біжиш, і вже злякалася.

– Вона одужає, я знаю, – Вероніка щасливо всміхалася.

– От і добре, от і добре. Твоя мати ще зовсім молода, її організм впорається. Та що ти стоїш на порозі? Проходь, поімо разом картопельки, з м'ясом натушкувала, – заметушилася жінка. – На тобі геть шкіра та кістки залишилися.

– Це від переживань, – сказала Вероніка. – Тепер усе буде нормально.

Сусідка поставила на стіл миски з гарячою картоплею. У Вероніки забурчало в животі. Вона відчула, яка голодна, і вперше за останні дні почала їсти з апетитом.

– А як ви, тітко Валю? – запитала дівчина. – Досі працюєте на швальні?

Вероніка мало не сказала «у Захара», але язик не повернувся вимовити його ім'я.

– А де ж мені, дитинко, працювати? Усе там.

– Зарплатню видають вчасно?

– Яке там... То затримка, то пхають джинси в рахунок зарплатні. Доводиться брати, а Кіра потім продає, правда, дешевше, ніж вони насправді коштують, але що робити? Краще вже синиця в руках, ніж журавель у небі.

– Важко там?

– А кому зараз легко? – зітхнула жінка. – План став більший, а зарплатня – менша. Та воно й зрозуміло чому. Люди в селі без роботи, опинилися в безвихідному становищі, а в цього Захара самі гроші та дівки на умі. Гроші потрібні на дівах, а дівахи в нас ой як ласі на гроші. – Жінка похитала головою, а Вероніка почервоніла й схилила голову над мискою. – І куди їхні очі дивляться? Адже знають всі, що Захар – жеребець, а все одно ведуться. Гроші манять, а яка за них розплата? Не думають дівчата про це, зовсім не думають.

– Спасибі вам велике за обід, – сказала Вероніка. – Я побіжу додому.

– Посидь іще зі мною, дощ он який влупив, – сказала жінка, глянувши у вікно.

– Мама може прокинутися, – сказала Вероніка, накидаючи на плечі дощовик.

Розділ 11

– Вероніко, ти тут уже півтора місяці, – сказав Назар, приїхавши в село. – Твоя мати вже може сидіти в ліжку, тримати ложку й розмовляти, а ти не з'являєшся в інституті. Треба щось вирішувати. До того ж терміново.

– Що? Що я можу зробити? – зітхнула Вероніка. – Маму я не кину. Доведеться взяти академвідпустку на рік.

– Ти розумієш, що це не вихід? – Назар нервово заходив по кімнаті. – За рік ти забудеш усе, що знала. Навички, знання, усе, що ти набула, розгубиться. Тобі доведеться починати з нуля. Ні, академвідпустка – це не вихід.

– Я все одно піду в декрет і буду змушена брати відпустку, – тихо мовила Вероніка. Їй дуже не хотілося, щоб мама в сусідній кімнаті чула їхню розмову.

– Ми зараз не говоримо про дитину, – роздратовано сказав Назар. – Треба вирішити питання про твою матір.

– Ти завжди робиш наголос на словах «твоя мати», – тремтячим голосом відзначила Вероніка. – Невже важко сказати «Ксенія Петрівна»?

– Люба, я розумію, що ти напружена, але зараз треба тверезо вирішити, що нам робити з твоєю... з Ксенією Петрівною, – напосідав Назар. Він назвав матір Вероніки на ім'я та по батькові, але вимовив ці слова з якимось глузуванням. Вероніці було боляче, однак вона стрималася й промовчала. На правах старшого Назар мав головне слово, і з цим Вероніка вже змирилася.

– Я пропоную забрати Ксенію Петрівну до нас у місто. Вона буде під наглядом лікарів, а ти зможеш продовжити навчання.

– Я поговорю з мамою, – сказала Вероніка.

Дівчина зайшла до маминої кімнати, причинила за собою двері.

– Ну як ти, матусю? – спитала вона, побачивши, що жінка не спить.

– Нормально, – вимовила та нарозтяг, але вже майже чисто.

– Мамо, я хотіла з тобою поговорити.

– Про що?

– Ми з Назаром хочемо тобі запропонувати пожити в нас. У місті і лікаря можна викликати в будь-який момент, і я піду на навчання. А як тобі стане краще, зможеш повернутися додому. Може, тобі сподобається, то залишишся в нас жити.

– Дякую, донечко, але я нікуди не поїду. Тут я народилася, тут прожила життя, тут похований мій чоловік. Куди мені від нього їхати? Ні, його я не залишу.

– Але ти ж не зможеш жити сама.

– Знаю. Я все продумала. Скоро будуть мені приносити пенсію з інвалідності, нехай її хто-небудь забирає, лише б мені раз на день шматок хліба подавали та судно. Я розумію, що пенсія буде маленька, але хай забирають молоко від Зірки. Мені головне, щоб корову не здали на м'ясо, недобре буде, не по-людськи, вона он скільки нас годувала, – зітхнула мати. – А ти, Вероніко, їдь із чоловіком, не можна тобі ні навчання, ні чоловіка залишати.

– Мамо, може, ще подумаєш? – Вероніка поклати голову на подушку поруч із матір'ю.

– І н?чого мені думати. Я нікуди звідси не поїду, це мое останнє слово. А мое слово міцне – ти це знаєш.

– Знаю, мамо, знаю, – зітхнула Вероніка. – Тільки мені страшно тебе залишати на чужих людей.

– Це ненадовго. Я живуча, бачиш, як швидко йду на поправку?

– Це добре. Я поговорю з тіткою Валею, може, вона когось порадить.

– От і добре. Нехай знайде мені няньку, – жінка слабо всміхнулася.

Вероніка пояснила чоловікові, що запропонувала матір.

– Можливо, вона і має рацію, – сказав він. – Можливо.

Вероніка відразу пішла до Кіриної мами і розповіла про ситуацію, що склалася.

– Воно, звичайно, негоже залишати матір у такому становищі, – сказала тітка Валя, – але й навчання не можна кидати. Ксенія стільки сил у тебе вклала, у те, щоб ти не застрягла в цьому селі. Якщо треба кого знайти в доглядальниці, то далеко ходити не треба. Бачила у твоєї сусідки тітки Тоні нового мешканця?

– Ні.

– До неї приїхала жити донька двоюрідної сестри. Та померла, а доньці ніде прихиститися – свого житла в них не було. Ось і приїхала дівчина до своєї двоюрідної тітки. А тітці Тоні хіба погано? Вона вже й у віці, і погано бачить, а тут і помічниця, і жива душа в хаті. Одне погано, що дівчині роботи немає.

– Думаєте, вона погодиться?

– А куди їй подітися? Часи важкі, а жити за щось треба. Ти йди до неї сама, поговори, домовся про умови.

Подякувавши тітці Валі, Вероніка пішла до сусідки. Колись тітка Тоня відрізнялася сварливою вдачею. Напевно, жодної людини в селі не було, з якою б вона не пересварилася, але найцікавіше те, що тітка Тоня швидко відходила і вже через п'ять хвилин забувала про те, що недавно покрила когось лайкою з відбірними матами. З роками її характер пом'якшав, а коли вона стала погано бачити, то всі швидко забули про скандали тітки Тоні.

Вероніка постукала у двері й почула знайомий буркотливий голос:

– У нас не зачинено.

– Здрастуйте, тітко Тоню, – увійшовши, сказала Вероніка. – Як ви тут?

– А! – махнула рукою старенька. – Як може бути в мої роки? Краще скажи, як справи у Ксенії?

– Мама йде на поправку.

– Говори, навіщо прийшла. Не за тим же, щоб дізнатися, як я почуваюся?

– Шукаю людину, щоб наглядала за мамою. Я тут...

– А самій лінь руки бруднити? Міська вже стала, – урвала старенька.

– Мені треба поговорити з вашою племінницею, – не звертаючи уваги на «шпильку» сусідки, сказала Вероніка.

– Треба – так треба. Улю! – крикнула тітка Тоня хрипким голосом. – Вийди! До тебе тут прийшли!

Із сусідньої кімнати безшумно з'явилася дівчина. Швидше за все, вона була ровесницею Вероніки. Висока й дуже худенька, з довгою шиєю й осиною талією. Але не це впадало в око. На видовженому обличчі виділялися її великі, розкосі, виразні, допитливі очі зеленого кольору. Вони були такі незвичайні та гарні, що заштриховували всі недоліки обличчя: гострі вилиці, запалі щоки, блідість шкіри. Темно-русяве волосся Уляни, яке не знало фарби, було вигадливо викладене у високу зачіску. Здавалося, що дівчина зібралася на бал, але не встигла накласти макіяж і змінити потертий і заправний старий ситцевий халатик у дрібний синій горошок на шикарну блискучу вечірню сукню.

– Здрастуйте, – сказала Уля, а Вероніка відзначила про себе, що голос дівчини так само приємний, як і зовнішність.

Вероніка не хотіла починати розмову при тітці Тоні й покликала Улян у двір. Виявилось, що Уля справді ровесниця Вероніки, що волею долі вона опинилася в будинку двоюрідної тітки й не хоче сидіти в тієї на шиї.

– Роботи ніде немає, а ви ж знаєте мою тітку, – зізналася Уляна, – ні-ні, та й дорікне шматком хліба.

Вероніка розповіла про свою пропозицію, і дівчина охоче погодилася.

– Я б і так вам допомагала, – сказала радісно Уля, – а як ще хоч на харчування щось зароблю...

– І молоко своє буде, і сметана, і сир, – додала Вероніка. – А ліки я буду сама купувати й привозити мамі.

– Навіть не знаю, як вам дякувати, – сказала Уля, і її великі зелені очі стали вологими.

– Давай на «ти», – запропонувала Вероніка.

– Давай!

– Ходімо знайомитися з моєю мамою. Вона в мене дуже хороша. – Вероніка схопила Улю за руку й потягнула за собою в будинок.

Поки Уляна розмовляла з мамою, Вероніка вийшла у двір, сіла на лавку поруч із чоловіком. Назар дістав цигарку, жадібно затягнувся димом.

– Ця дівчина погодилася? – запитав він, випустивши цівкою дим угору.

– Її звати Уля, і вона не проти допомогти нам, – відповіла Вероніка.

– На яких умовах?

– Вони з мамою ділитимуть її пенсію й молоко, а ліки я буду сама купувати й привозити сюди. Ти ж знаєш, що якісні ліки дістати важко, і платити за них доводиться стільки, скільки зажадають.

– Невже цій дівці недостатньо пенсії? – нервово запитав Назар.

– На лікування маминих грошей не вистачатиме, – якомога спокійніше сказала Вероніка. Їй стало неприємно, коли Назар назвав Улю дівкою. Від цього слова віяло вульгарщиною й неповагою, а їй дуже сподобалася дівчина.

– Але, любя, зрозумій мене правильно: моя зарплатня не безрозмірна... – почав Назар, жестикулюючи. Він завжди так робив, коли був чимось незадоволений. – Зрозумій, я не зможу твою матір забезпечувати дорогими ліками. У наш час треба думати про шматок хліба...

У Вероніки всередині все закипіло, немов там ожив вулкан, який давно дримав.

– А тепер, – Вероніка підхопилася з місця, стала перед чоловіком, – послухай мене уважно. Я прийшла у твій дім і почала жити за твоїми правилами. Я готую те, що тобі подобається, ношу той одяг, який обираєш ти. Я кладу твої речі в тому місці, яке визначив ти. Я прекрасно знаю, що запальничка повинна лежати на пачці цигарок голівкою до відкритої сторони пачки і ніяк інакше, а перестановку меблів робити в нас категорично заборонено. За твоєю порадою – ні, швидше настановою – я записую афоризми в зошит і вчу їх напам'ять...

– Вероніко... – Назар хотів її зупинити, але вулкан уже почав викидати лаву.

– Ні, дослухай мене до кінця, – продовжувала Вероніка. – Я вдячна тобі, що ти до мене добре ставишся, не піднімаєш на мене руку, не зраджуєш і не пиячиш із друзями після роботи. Але є в житті святі поняття. Передусім це моя мама, яку ти вперто продовжуєш називати «твоею матір'ю». Нехай навіть так. Я могла б із цим змиритися, але сказати, що в тебе немає грошей на її лікування... Якщо так стоїть питання, то я сама зароблю ці гроші. Ні, не бійся, я не кину інститут, і в тебе буде освічена дружина. Я піду працювати санітаркою на півставки й буду продовжувати навчання, але маму – запам'ятай це – я ніколи не кину. І ще! Хай би що ти казав, я народжу цю дитину. Можеш мовчати, щоб іще раз мене не образити. І академвідпустку я брати не буду. І знаєш чому? Щоб швидше закінчити інститут і самостійно почати заробляти гроші.

Вероніка закінчила. Вона стояла перед Назаром розчервоніла, незвично смілива й горда.

– Усе? – запитав Назар.

– Ні. Забула попросити тебе не називати Улю дівкою.

– А тепер послухай мене. Зараз дуже важкий час...

– Я знаю. Усім важко. І мені буде нелегко, але я витримаю. Це мое останнє слово, і я більше не хочу нічого чути.

Вона не стала слухати чоловіка, який поривався щось сказати. Вероніка побігла в сад. Їй хотілося побути на самоті. Вона сіла на лавочку під старою яблунею, обіперлася спиною об товстий потрісканий стовбур і розплакалася. Тільки зараз вона відчула, що дуже втомилася. Просто смертельно втомилася за короткий проміжок часу. Вона плакала і від образи, і від втоми, і від жалю до себе. Виливши всі обра`зи і гірко`ти сльозами, трохи заспокоїлася. Вероніка подивилася в той бік, де була фабрика Захара, а за нею – річка. Яким же яскравим, насиченим і світлим здавалося майбутнє! Тоді вона ще не замислювалася про те, що й на яскравому сонці бувають темні плями, а в житті і поготів. Вероніка зрозуміла тільки зараз, що в дитинство нема вороття, воно залишилося позаду, а попереду її чекають нелегкі дні...

Розділ 12

Вероніці пощастило. Місяць тому був скасований рейс до її села, а напередодні Нового року автобус знову випустили на маршрут. Про це їй повідомив Данило, який теж хотів потрапити на зимові канікули додому. Вони зустрілися на автовокзалі, купили квитки і вже годину тряслися в холодному «пазику». Вероніка була вдячна Данилу за те, що він не чіплявся з питаннями про її сімейне життя, але його «А пам'ятаєш, як...» незабаром її втомило. Дівчині найбільше хотілося нормально виспатися. Давала про себе знати чи то вагітність, що супроводжувалася токсикозом, чи втома від навчання, хатніх справ і роботи прибиральницею в студентському гуртожитку. Вероніка заплющила очі, і Данило замовк. Якийсь час її голова хиталася з боку в бік, поки не знайшла зручне місце на плечі Дена. Дівчина не помітила, як швидко поринула в обійми сну.

Вероніка прокинулася аж тоді, коли автобус був на знайомій зупинці. З гуркотом розчахнулися двері, увірвався морозний вітер.

– Не поспішай, встигнемо, – сказав Данило, забравши сумку Вероніки.

– Ти чому мене не розбудив? – запитала Вероніка, піднімаючи комір курточки.

– Ми вже вдома, – всміхнувся він. – Значить, нікуди не спізнилися.

– Як у тебе все просто, – сказала Вероніка, вслухаючись у рипіння снігу під ногами. – А я постійно кудись поспішаю, не встигаю, спізнююся і знову біжу. Прямо не життя, а якийсь спринтерський біг.

– Усе людське життя – біг спринтера, – протягнув Ден.

– Та ну тебе, філософе! – Вероніка плеснула Данила по плечу. – Зізнайся краще, дівчина в тебе є?

– Такої, як ти, немає.

– Дене, з тобою неможливо нормально розмовляти!

– Вероніко, ти щаслива зі своїм чоловіком?

Це питання заскочило Вероніку зненацька. Вона ніколи над цим не замислювалася. Просто жила в шаленому ритмі днів, розриваючись між справами так, що не встигала нормально поспати, не те що роздумувати.

– То щаслива чи ні? – Данило не відступав.

– Складне запитання, – всміхнулася вона.

– Чому? Щастя – це стан душі. Хіба важко його визначити ось так одразу?

– У мене розумний, освічений чоловік, – почала Вероніка. – Він не п'є, не матюкається, не кричить на мене, має роботу, квартиру й машину. Я працюю і вчуся, їжджу до мами... Ось і все мое життя. Ось так! Найголовніше: я чекаю дитину, значить, я щаслива вже від того, що скоро стану мамою.

– Усе не те! Не те ти кажеш, Вероніко. Коли жінка щаслива в шлюбі, вона, не замислюючись, говорить: «Так! Я дуже щаслива з цією людиною!»

– Дене, не навівай смуток! Ми вже прийшли, і я від цього щаслива, – всміхнулася дівчина, забираючи свою сумку. – Спасибі, що допоміг. Бувай! Ще побачимось!

Вероніка швидко пішла у двір. За нею жалібно скрипнула хвіртка, а Данило ще довго дивився на будинок, у якому світилися вікна...

Було приємно бачити, що мати може сама пересуватися по будинку. Ксенія Петрівна спиралася на паличку й тягла праву ногу. Зате мовлення відновилося і мати жартувала з Веронікою.

– От би ще рука права почала слухатись, і все було б добре, – сказала вона. – Віриш, дочко, так хочеться самостійно Зіроньку подоіти, що сил немає. Правда, ми з Улею доіли її якось у дві руки: вона – правою, а я – лівою.

– Ну і як? Вийшло?

– Вийшло. Тільки наша Зірка жувати перестала й такими очима на нас подивилася: що ви, мовляв, дурепи, робите?

Вероніка розсміялася. Як добре, коли мама жартує! Як приємно в рідному домі підкидати поліна в піч і слухати їхнє потріскування! Коли жила тут, то не помічала, яке все рідне й дороге серцю, а коли поїхала, то почала до нестями нудьгувати за всім тим, що здавалося таким буденним.

– Мамо, я тобі привезла подарунок. Це нова підковдра, – похопилася Вероніка. – Мало не забула, що треба тебе привітати зі святом!

– Донечко, навіщо ти витрачалася? Головне, що ти побудеш зі мною цей тиждень.

– Так, це здорово – приїхати до рідного дому, побути з тобою удвох. Усе як раніше. Знаєш, мамо, я буду спати стільки, скільки зможу. І нехай хтось спробує мене вранці рано розбудити! Як добре було в дитинстві, коли тебе ввечері укладають спати і не піднімають удосвіта!

– І чому ж ти часто запитувала: «Коли я вже виросту?»

– Тому що була дурненькою, а ти, мамо, не пояснила мені, що бути дорослою нелегко, – сказала Вероніка й розсміялася. – До речі, давай Улі дамо вихідні, поки я буду тут. Я їй привезла невеликий подаруночок до Нового року. Як вона?

– Не ображайся, Вероніко, але скажу тобі чесно: Улечка мені мов рідна дочка. Хороша вона дівчина, і душа в неї, як у дитини, чиста, відкрита, добра.

– А чому я повинна ображатися? Я ставлюся до неї, як до сестри. Не знаю, що б ми без неї робили.

– Лежала я й молилася за вас двох, щоб Бог вам до пари хороших чоловіків послав. Напевно, погано молилася, – зітхнула Ксенія Петрівна.

– Щось з Уляною? – Вероніка стривожилася.

– Вагітна вона. А від кого – невідомо. Та й неважливо це, головне, що живе сама, немає в неї ніякого нареченого. Скоріш за все, втік негідник, а Улечка вирішила народжувати.

– Ну й нехай народжує!

– Воно-то так, та хто годувати, одягати, ростити дитину буде? Тітка Тоня поїдом ість племінницю, каже, що ще один рот їй годувати доведеться.

– Ця тітка Тоня, ти ж знаєш, завжди всім і всіма незадоволена. Вирішила народжувати дівчина, нехай народжує. Тітка Тоня не вічна, а Уля не одна буде на білому світі.

– Я теж їй так сказала, – Ксенія Петрівна всміхнулася. – Кажу їй: «Тепер у мене відразу двоє онуків буде. А якщо тітка вижене з дому, то перебирайся до мене». Правильно?

– Звичайно, мамо! І тобі веселіше буде, і мені спокійніше, – радісно мовила Вероніка.

– Поки, сказала, житиме там, а далі...

– Мені вже не терпиться її побачити. А коли їй народжувати?

– Ти народиш, а через два місяці й вона. От буде мені весело! – всміхнулася Ксенія Петрівна.

Побачивши Уляну, Вероніка не могла не помітити, як поблідла її шкіра.

– Улю, ти здавала аналізи? Ходила до лікаря? Стала на облік? – Вероніка засипала Улю питаннями, коли вони залишилися наодинці.

– А чому ти питаєш?

– Мені здалося, що ти дуже бліда.

– Що поробиш? Пішла в маму. Ми з нею – Білосніжки від народження. Я і влітку не засмагаю, хоч цілий день під сонцем пролежу.

– А на облік уже стала?

– Поки що ні. Коли потеплішає, поїду, випишуся там, пропишусь тут, тоді й буду на облік ставати, – всміхнулась Уля так, як це роблять діти, які щось накоїли.

– Може, хоч аналізи здаси?

– Навіщо? Я чудово почуваюся. Ось поглянь, – Уля погладила животик, що вже трохи вимальовувався, – мені народжувати на два місяці пізніше за тебе, а в нас за розміром однакові животики. Ти не зважай, що я така худенька, я сильна і здорова.

– І все-таки сходила б ти до лікаря, – порадила Вероніка.

– Потім. Встигну, – відповіла Уля і стала поруч із Веронікою. – Ось торкнися до живота, бачиш, який він тугий?

– Можеш мій помацати, – засміялася Вероніка, перейшовши з Улею до дзеркала.

Коли животи були обстежені, Вероніка не витримала, запитала:

– А батько дитини знає про неї?

– Ні, – похитала головою Уля.

– Він має право знати.

– Він знайшов собі іншу жінку, і тільки після нашої розлуки я дізналася, що вагітна. Думаю, новина про дитину його не порадувала б. Нехай живе своїм життям, а я буду своїм. Давай більше не будемо про нього, – попросила Уляна.

– Добре, – погодилася Вероніка.

Розділ 13

Назар був на роботі в нічну зміну, і Вероніка з нетерпінням чекала на Кіру. Подруга обіцяла приїхати до неї на ніч, як вона сказала, попліткувати. Але Вероніка знала, що Кіра турбується про неї – до пологів залишалися лічені дні. Вероніка не кинула навчання й тягалася на пари, ледь пересуваючи набряклі ноги. Назар кілька разів натякав, щоб вона взяла академвідпустку, але це були тільки пропозиції. Якби він твердо наполіг, то, можливо, Вероніка підкорилася б. Їй здавалося, що чоловік змирився з її бажанням народити дитину зараз, але не дуже хотів, щоб навчання відкладалося на потім. До того ж у Вероніки, незважаючи на м'якість її характеру, був такий самий стрижень упертості, як і в її матері. Дівчина ще не знала, як буде відвідувати заняття після народження дитини, але була налаштована оптимістично. У глибині душі сподівалася, що Назар візьме відпустку, потім вони якось дотягнуть до літніх канікул, а восени матері Вероніки стане краще, і вона зможе доглядати за дитиною до того, як тій виповниться хоча б місяців вісім. А далі ясельна група, усе як у всіх. Головне – витримати перші місяці й не зламатися від труднощів.

Роздуми Вероніки перервав різкий дзвінок у двері. Так дзвонила Кіра. Не коротким дзвінком, не уривчасто, а суцільним, довгим дзвінком, немов кричала: «Ну де ж ви там?! Можна швидше?!» Така вже вона була, ця Кіра – швидка, нетерпляча, завжди весела й енергійна, немов усі емоції в ній не вмещалися, тому били назовні ключем.

– Ти так довго не відчиняла, що я вже казна-що подумала! – замість привітання сказала Кіра, вносячи із собою запах весняної свіжості.

– Але я ж, як черепаха, повзаю, – винувато сказала Вероніка, жестом запрошуючи увійти.

– Нічого, скоро закрутишся, як дзига. То пелюшки помінати, то попрали, то погодувати дитину, – швидко заговорила Кіра, проходячи на кухню. – Та ще й другу «дитину» треба погодувати та обіпрати. Де він? Немає вдома? А то я забазікалася.

– Ми одні і можемо говорити про що завгодно. Зараз ми з тобою повечереємо смаженою картоплею із солоними огірочками, – всміхнулася Вероніка та обняла Кіру. – Я так сумую за тобою. Справді дуже сумую.

– Я теж, – сказала Кіра. – Скільки навколо подруг, а мене тягне до тебе, як до рідної. Гаразд, досить сентиментів, ти посидь, а я подам вечерю, а потім приготую твоєму «жуку» поїсти хоч днів на три.

– Та не треба, я вже якось сама, – слабо запротестувала Вероніка. Вона справді дуже стомилася. Після занять пройшлася пішки, милуючись яскравим сонячним днем останніх чисел березня, а потім майже три години стояла в черзі, щоб купити цукор і макарони на талони. Люди стали якимись розлюченими й бездушними. Усі бачили розміри її живота, але вдавали, що не помічають. Вероніка не те щоб образилася, адже стояли в основному літні люди, їм теж нелегко, та ї їсти хочуть всі однаково.

Кіра швидко насипала в тарілки підігріту картоплю й захрумтіла маринованим огірком.

– Коли в мене буде чоловік, – сказала вона, відправляючи до рота черговий шматочок огірка, – то буде він у мене ходити по будинку, як шовковий. З першого дня навчу його мити посуд і допомагати на кухні. Щоб він був білоручкою, як твій «крокодил»? Ніколи!

– Назар не білоручка, – заперечила Вероніка. – Навпаки, у нього золоті руки. Просто в нас розподіл праці.

– Ага! – Кіра розсміялася. – Ти – туди, – вона показала пальцем у бік плити, – а я – туди! – махнула рукою в бік телевізора.

– Чому ти так його не любиш?

– Чесно? – Кіра відклала виделку вбік. – Сама не знаю чому. От серцем чую, що в його душі живе черв'як. Знаєш, як ото яблуко може бути оманливе. Зовні воно й гарне, і стигле, а відкусиш – всередині червиве. Ось такий і твій Назар. Занадто він правильний, я не люблю таких. Краще б він був трохи відчайдушним, трохи тухтієм, трохи випивав і був не такий розумний. А ось такі, як він, дуже правильні, мене напружують. Що він, сліпий зовсім? Не бачить, що тебе нудить

на кухні, що тобі вже важко рухатися, не те що його обслуговувати? Він не може зварити суп? Освіта не дозволяє? Чи руки бруднити не хоче? Я приходжу готувати йому тільки заради тебе. До речі, що приготувати?

Коли на кухні було закінчено всі справи, Вероніка глянула на годинник. Була майже північ. Добре, що завтра в неї немає першої пари, можна буде поніжитися в ліжку до дев'ятої години. Кіра заявила, що один день прогуляти заняття студенту не гріх, і подруги пішли до спальні.

– Можна я буду спати з тобою? – запитала Кіра. – Чомусь згадалося, як нас із тобою відправили в піонерський табір.

– Це було один-єдиний раз, – всміхнулася Вероніка, розстилаючи ліжку. – Ми так ревіли, що в бідних батьків назавжди відпало всяке бажання посилати нас туди.

– Ми лягали спати на свої ліжка, а вранці вихователі знаходили нас сплячими в одному ліжку, – сказала Кіра, і подруги розсміялися.

Вероніка бачила жахливий сон. Вона гралася з білявим хлопчиком, але дитина не хотіла від неї брати іграшки й постійно плакала. Вероніка взяла його на руки, розцілувала рожеві щічки, втерла хустинкою сльози. Намагаючись утішити, вона говорила йому ласкаві слова, але він не вгамовувався й показував кудись пальчиком. Вероніка поставила дитину на землю, узяла за руку.

– Веди, куди ти хочеш, – сказала вона хлопчику.

Він побіг, тягнучи її за собою.

– Не так швидко, малюче, – попросила вона, відчуваючи, що рухатися їй заважає великий живіт.

Але хлопчик так сильно стиснув її руку, аж Вероніці заболіло. Вона спробувала звільнитися, та рука дитини стала як металеві лещата. Хлопчик так швидко побіг, що вона не втрималася, впала й закричала від страху:

– Що ти робиш?! Відпусти!

Проте малюк ще з більшою силою потяг її за собою по землі. Вероніка піднімалася, бігла щосили, знову падала, а чіпка маленька рука тягла її далі, на високий пагорб. На вершині дитина відпустила руку і вказала пальчиком на яму.

- Там, - сказав хлопчик, не ворушачи губами.

Вероніка зі страхом заглянула у вириту в землі прірву. Вона була темна й глибока.

- Що там? - запитала вона.

Хлопчик мовчки простягнув їй ліхтарик. Вероніка стала навпочіпки, увімкнула ліхтар. Яскравий промінь прорізав темряву, висвітлюючи щось на самому дні прірви. Вероніка нахилилася нижче, намагаючись розгледіти, що там. І раптом вона чітко побачила свою маму, яка лежала на землі. У неї були заплющені очі, а руки складені на грудях, як у небіжчиці.

- Мамо! - дико закричала Вероніка, і тієї ж миті хлопчик зіштовхнув її в темряву прірви.

Вероніка закричала й прокинулася. Серце шалено калатало, на лобі виступив піт. Поряд мирно сопіла Кіра. Від того, що хтось є поруч, Вероніка трохи заспокоїлася. За вікном уже сіріло, і вона не стала вмикати настільну лампу, тихенько підвелася й пішла на кухню попити води. Коли проходила повз телефон, що стояв у коридорі, тишу розірвав його різкий дзвінок. Від несподіванки Вероніка здригнулася всім тілом. Досі перебуваючи під враженням від тривожного сну, вона схопила слухавку.

- Алло! - майже закричала в трубку, передчуваючи недобре.

Дзвонила мама Кіри.

- Вероніко, ти тільки не хвилюйся, - сказала вона.

- Що?! - ослабим, чужим голосом запитала Вероніка. - Що трапилося?

- Твоїй мамі стало гірше, але ти не хвилюйся...

- Що з нею? – ледь витиснула із себе Вероніка.

- Приїжджай. У неї стався повторний інсульт.

Вероніку наче вдарили обухом по голові. Усе навколо потемніло, закрутилося, і земля попливла з-під ніг. Вона б упала, якби Кіра не підтримала її.

- Пий! – мов крізь стіну, звідкись здалеку почула вона голос Кіри.

Вероніка зробила кілька ковтків води з краплями валеріанки, віддихалася. Вона подзвонила Назару, той сказав, що через дві години буде під будинком на автівці.

- Я поїду з тобою, – сказала Кіра голосом, який не приймав заперечень. – У такому стані я не можу тебе залишити.

- Допоможи мені зібратися, – попросила Вероніка.

За всю дорогу Вероніка не промовила ні слова. Була наче в прострації. З голови не йшов кошмар її сну. Коли під'їхали до будинку матері, Вероніка все зрозуміла без слів. Хвіртка і двері будинку були відчинені навстіж, по двору снували чужі люди, а біля входу стояла Уляна в чорній хустині...

Розділ 14

Був ранок першого квітня. Здавалося, що після зими й зтяжної весни природа раптово прокинулася, повідомивши про це різким потеплінням. Набубнявіли бруньки на деревах, яскраво-зелений килим трави простелився на газонах, під деревами, на пагорбах, скрізь, де було місце. Весна впевнено увірвалася жвавим свіжим вітром, пронеслася вулицями, заглянула в провулки околиць міста й легким подувом проникла у відчинену квартиру палати № 2, де на ліжку лежала змучена пологами Вероніка.

Вона не помічала ні змін у природі, ні цікаву синичку, що заглядала у вікно, ні тарілку з манною кашею, яку поставила на тумбочку санітарка. Вероніка не хотіла нікого бачити. Вона навіть не підійшла до вікна, коли почула голос Назара, який довго, але даремно кликав її. Було байдуже, який сьогодні день, котра година і як виглядає її первісток. З раптовою смертю матері щось обірвалося всередині, немов зламався стрижень, який тримав її досі. Саме життя потьмяніло, світ втратив яскраві фарби, залишивши тільки сірість і непереборну душевну тугу...

На похоронах матері у Вероніки почалися перейми. Вона мужньо витримала, поки на свіжій могильний пагорб поклали вінки, і аж тоді погодилася, щоб Назар відвіз її до місцевого фельдшерсько-акушерського пункту. Гнат Максимович оглянув Вероніку й зробив висновок, що починаються пологи, хоча до терміну було ще два тижні.

– Що поробиш, голубонько? – зітхнув він. – Так влаштоване життя: воно перекреслює смерть. Один іде, щоб звільнити місце іншому. Будемо народжувати на батьківщині?

– Я пораджуся з чоловіком, – відповіла Вероніка.

Назар не хотів навіть слухати про те, щоб Вероніка народжувала в селі.

– Що може знати і вміти сільський фельдшер?! – обурювався він, ходячи по коридору. – Адже можуть бути ускладнення. І що потім робити? Хто тобі допоможе? Цей стариган, з якого вже тирса сиплеться?!

– Дозвольте, чоловіче, вам заперечити, – сказав Гнат Максимович, який прекрасно чув усю тираду Назара. – Так, я згоден, що маю поважний вік. Але я прийняв пологи в половини жителів цього села. Моїм «первісткам» уже виповнилося п'ятдесят років, я першим брав у руки їхніх дітей, а потім і онуків, і, дякувати Богу, ніхто на мене не тримає серця.

– Гнате Максимовичу, – втрутилася Вероніка, – будь ласка, не ображайтеся на мого чоловіка, він не зі зла.

– Гм, – Назару стало ніяково, але він не хотів відступати, – можливо, я не правий, але у вас може бути відстала від сучасної медицини методика...

– Методика пологів не змінялася від моменту зародження життя на землі, – всміхнувся фельдшер. – Ви маєте право вибору, але не знаю, чи варто ризикувати й везти породіллю так далеко.

– Можливо, є якісь ліки, щоб призупинити на якийсь час пологи? – заметушився Назар. – Продайте нам їх, я заплачу.

– Ніщо не може зупинити нове життя, яке рветься з лона жінки. І гроші тут не допоможуть.

– Але щось же можна їй дати?

– Кілька ковтків горілки.

– Що-о-о?! – Назар застиг на місці. – Породіллі горілку?

– Більше нічим не можу зарадити.

– Ви... Ви не жартуєте?

– Ні. Поспішайте, повинні встигнути.

Вероніка на ходу встигла подякувати Гнату Максимовичу. Їй було байдуже, де народжувати. І взагалі в неї не було ніяких бажань. Хотілося прокинутися й зрозуміти, що мама жива, що то був нічний кошмар, який зник із настанням ранку. Вона не противилася, коли Назар простягнув їй чашку з горілкою, і зробила кілька ковтків, навіть не відчувши смаку. Вероніка забилася на задне сидіння автомобіля, згорнулася калачиком і цілу дорогу тихенько скавучала, як побите щеня: «Мамо, мамочко, моя матусю...»

Ніч у пологовому будинку була суцільним жахом. Коли фізичний біль на мить стихав, його змінював біль душевний. Під ранок вони злилися, наповнивши Вероніку вщерть. Вона почула слабкий писк немовляти, повернула голову й побачила, що народився син. Після цього відчула жахливу порожнечу не тільки в тілі, а й у душі. Здавалося, зникли всі почування. Усе щезло: і біль втрати, і радість від народження первістка. Її перевезли в палату, вона залишилася одна й заплющила очі, щоб нікого не бачити.

Уранці її попросили зцідити з грудей молоко й приготуватися до першого годування.

– Відійдіть від мене всі, – сказала вона. – Я не хочу нікого бачити.

До неї приходив лікар, але Вероніка не захотіла з ним спілкуватися. Вона попила води й знову відвернулася обличчям до стіни. До неї знову хтось прийшов. Чоловік довго про щось говорив, але Вероніка не хотіла його слухати. І тільки тоді, коли він сказав, що її мама зараз дивиться на неї й плаче від того, що онук голодний, Вероніка промовила:

– Прошу вас, дайте мені спокій хоч на годину. Мені треба зібратися з думками.

– Добре, – пролунав спокійний, тихий голос за спиною. – Я піду, залишивши на столі заспокійливе. Випийте його, воно не зашкодить немовляті.

Вероніка почула, як за чоловіком зачинилися двері. Вона проковтнула пігулку, не запиваючи водою. Їй треба було щось робити. Не можна ж ось так лежати і пропускати крізь себе час. Але що?

Як жити далі, якщо на душі суцільна порожнеча? Що таке душа? Це посудина, яку можна наповнити. І ця посудина дуже об'ємна. У ній поміщаються і радощі, і горе, і кохання, і спогади, і навіть мрії. Тут одночасно може жити і минуле, і сьогодення, і майбутнє. У душі навічно залишиться жити її мама, подруга дитинства Кіра, Уля, її перше побачення, перша любов Захар, її чоловік. Вероніка має право вибору, чим наповнити цю посудину. І ніхто не завадить їй помістити туди те, що вона вважатиме потрібним. Головне: треба визначитися, зрозуміти самій, чим наповнити, щоб потім не жалкувати.

У цій посудині-душі є мить, коли вона побачила свою дитину. Синочок був таким крихітним і безпорадним. Напевно, він зараз голодний, інтуїтивно прагне відчутти тепло материнського тіла. Швидше за все, немовляті дуже страшно раптом опинитися вирваним зі свого кокона, де йому було тепло, спокійно й надійно. Тепер він сам на сам із цим великим, страшним і жорстоким світом. Абсолютно один. Без мами. Як і вона зараз.

Раптово Вероніка зрозуміла, чим заповнить порожнечу своєї посудини-душі. Вона наповнить її материнською любов'ю, наповнить настільки, наскільки не сповнювала жодна мати. Вона буде шалено любити свою дитину. Вона робитиме для сина все можливе й неможливе завжди, все життя, до останнього подиху, так, як робила її мама. Вероніка відчула себе такою потрібною, що закричала на весь голос:

- Де моя дитина?! Принесіть мені її негайно!

Вероніка приклала немовля до грудей. Дитина жадібно потягнулася відкритим ротиком до соска й прицмокнула. Мати допомогла зловити груди, і малюк жадібно присмоктався. Вероніка відчула, як молоко приемним потоком пішло по протоках, даючи життєву силу новому життю, і просяяла щасливою материнською усмішкою.

Розділ 15

У середині червня Вероніка, як і планувала, закрила свій другий курс і накопичила гроші на красивий металевий хрест на могилу матері. Вона сама розробила його дизайн і замовила в майстерні. Залишалось тільки забрати замовлення, відвезти на цвинтар і встановити хрест із портретом і табличкою з написом. Назар узяв відпустку, і вони планували разом провести місяць у маминому будинку. Вероніка попросила тітку Валю знайти покупця на будинок, але поки такого не було, зате Уля примудрилася засадити їхній город, тому необхідно їхати й терміново його просапати. До того ж за Зіркою досі доглядала Уля, яка мала ось-ось народити.

Вероніка не хотіла відкладати поїздку в рідне село ні на день. Коли Назар пішов отримувати відпускні гроші, вона поклала спати Микитку, а сама дістала велику валізу. Вероніка вирішила зібрати всі речі до приходу чоловіка. Насамперед вона поклала машинку для вирівнювання кришок. Як добре, що її десь дістав Назар! Тепер можна не думати, де роздобути кришки, щоб зробити заготовки на зиму. Можна просто взяти старі. Вероніка дістала зі столу цілий пакет кришок, кинула в торбу. Туди ж пішли цукор, лимонна кислота, сіль і спеції. Зверху Вероніка склала порожні банки. Потім вона спакувала речі Микитки, чоловіка і свої. Коли Назар повернувся додому, усе було готове до від'їзду. Вони забрали новий, ще із

запахом свіжої фарби хрест і попрямували до села.

Дорогою Вероніка все думала, як вона проживе цей місяць у будинку матері – адже спогади ще такі живі. Їй дуже хотілося побути останні дні в рідному домі. Рано чи пізно знайдеться покупець, який назавжди займе в ньому місце і її, і матері. Він завезе свої речі, розставить свої меблі, напевно, зробить ремонт на свій смак, і з дому назавжди зникне запах колишніх господарів. Можливо, він зрубає їхню стару яблуню в саду й посадить нову. Цікаво, чи залишить берізку біля хвіртки, чи знищить? Від таких думок у Вероніки защеміло в грудях, болем відлунило в скроні. Їхній будинок назавжди стане чужим. Вона ніколи більше не переступить його поріг.

Вероніка вже давно налаштовувала себе: вона повинна змиритися з тим, що в їхньому будинку буде новий господар. Розум говорив: «Так має бути. Такий закон життя. Люди вмирають, їхні будинки продають, у них поселяються інші люди, і життя триває». Але серце такі думки вперто не хотіло сприймати. У цьому будинку назавжди залишиться частинка її самої, її батьків, їхньої любові, надій і втрат. І це треба прийняти. Місяць останнього літа в рідному селі, у своєму будинку Вероніка була налаштована провести не в печалі і смутку, а в задоволенні, яке вже не повториться...

Вероніка увійшла в будинок із дитиною на руках і зупинилася перед портретом матері та батька.

– Ось, мої хороші, помилуйтеся, це ваш онук, – сказала вона, і грудка спазму стисла горло.

– Люба, ми ж з тобою домовилися, – зауважив Назар. – Тобі не можна хвилюватися, може пропасти молоко.

Той самий повчальний тон, немов учитель дає настанови своїй учениці.

– Усе буде добре, – сказала Вероніка чи то чоловікові, чи портретам на стіні.

Вони розібрали торби й поспішили найняти людей для встановлення хреста. Коли ті пішли з цвинтаря, Вероніка затрималася. За однією огорожею були дві могилки – батька й матері. Вероніка була ще підлітком, коли мама сказала: «Це я собі місце залишила біля свого чоловіка, щоб ніхто поряд із ним не лежав». Тоді

Вероніка образилася на маму. Здавалося, що попереду таке довге життя, що старість мами десь дуже-дуже далеко, а вона говорить такі дурниці. Чи не все одно, де лежати після смерті? Нині Вероніка думала інакше. Мама таки мала рацію, залишивши для своєї могили місце поруч із батьком, який був її єдиним чоловіком, її вічним коханням і болем одночасно. Тепер вони назавжди разом. Тіла` тут, а ду?ші там. Вероніка підняла голову, немов намагаючись віднайти в безхмарній блакиті неба душі своїх рідних людей.

– Ходімо додому, – сказав Назар, обійнявши її за плечі.

Вероніка поцілувала портрети мами й тата. Хотілося впасти на могили й розридатися, але вона стримала себе. На руках чоловіка спав її син, онук її батьків, який потребував турботи й молока.

– Ви завжди зі мною, – промовила Вероніка, зачиняючи огорожу.

Вона на мить затрималась і знайшла в собі сили всміхнутися. Якщо батьки її бачать, то не хотілося б, щоб помітили сльози, які заблищали в очах.

Увечері Зірку впустила у двір тітка Валя.

– А-а-а, ви вже приїхали, – сказала тітка Валя, поцілувавши Вероніку. – А я думаю, хто це відчинив хвіртку?

– А де ж Уля? Я її ще не бачила, – запитала Вероніка.

– Я вже три тижні господарюю у вас, – зітхнула сусідка.

– То де ж Уля? – стривожилася Вероніка.

– Не хотіла тобі казати, та, видно, доведеться. – Жінка втерла фартухом піт на обличчі. – Поїхала Уля виписуватися та забрати медичну картку, а потім подзвонила й сказала, що прихворіла й потрапила до лікарні. Ось уже третій тиждень від неї ні слуху, ні духу. Може, народила вже? – Тітка Валя стонула плечима.

– А я ж бо й думаю: щось не видно її, – задумливо промовила Вероніка.

– Приїде. Куди їй подітися? Крім тітки Тоні у неї нікого немає, – сказала сусідка.

Тітка Валя поспішила додому, а Вероніка пішла доїти Зірку. Корова не забула її. Вона довірливо потерлася мордою об плече Вероніки. Дівчина обняла корову за шию, чмокнула її в «зірочку» на лобі й сказала:

– Спасибі тобі, Зіронько.

У корівнику приємно пахло сіном, молоком і тілом Зірки. Усе таке знайоме й рідне! На мить Вероніці здалося, що все як раніше. Зараз вона принесе в дім відро з парним молоком, а мама подасть випрану марлю.

– Ціди молочко, донечко, – скаже.

Вероніка не помітила, як сльози самі закрапали з очей. Зірка, відчувши настрій господині, притихла і не поворухнулася, аж поки Вероніка не здоїла її до кінця.

Розділ 16

Рано-вранці Вероніка виганяла корову на пасовище, коли її погукала тітка Тоня.

– Вероніко, це ти? – запитала сусідка, примруживши очі.

– Здрастуйте, тітко Тоню, – відгукнулася Вероніка. – Так, це я. Ви щось хотіли?

– Підійди ближче, треба поговорити, – попросила старенька. Вона намацала лавку біля свого паркана й присіла.

Вероніка примостилася поруч.

– Вам потрібна моя допомога? – спитала вона в сусідки. – Так я завжди готова.

– Уля вчора ввечері приїхала додому, і її відразу забрали народжувати. Так я от подумала, що треба б їй віднести поїсти. Зараз такий час, що навряд чи там добре годують, якщо взагалі дають їжу. Шкода дівку, адже непогана вона, добра. Якби не ця вагітність...

– Не переживайте, – зраділа Вероніка. – Я зараз приготую що-небудь, молочка візьму свіжого й збігаю до неї. Як вона? Чула, що Уля хворіла.

– Не знаю, ой, не знаю. Тільки живіт у неї дуже вже великий. Улька сама така худюща, а живіт більший за неї саму. Я хоч і підсліпувата, але це розгледіла. Здається мені, що з нею щось не так, – зітхнула старенька. – Неспокійно мені.

– Усе буде нормально, не переймайтеся. Раз Уля потрапила до рук Гната Максимовича, значить, усе буде добре. Може, прийти і вам що-небудь приготувати?

– Не треба. Картоплю я собі сама відварю, а ти краще до неї сходи, дізнайся, як там вона, а завтра тоді мене до неї зводиш. Домовилися?

– Буде зроблено! – Вероніка підскочила й моторно побігла додому. Їй треба було встигнути приготувати сніданок, поки не прокинулася дитина.

Вероніка здалеку помітила Гната Максимовича, який сидів на лавці біля фельдшерсько-акушерського пункту й курив. Скільки себе пам'ятала Вероніка, він тут працював. Змінювалися санітарки, і тільки він був незмінним і незамінним. При пункті було дві палати. Одна для породіль, друга для хворих. Гнат Максимович був не тільки фельдшером, він і акушер, і терапевт, і взагалі лікував усіх удень і вночі. Тільки в критичних випадках викликав машину з райцентру, щоб направити хворого на лікування до вузького спеціаліста. Якщо потрібна була допомога лікаря серед ночі, то всі бігли до нього додому, знаючи, що його будинок ніколи не замикався. І Гнат Максимович поспішав на порятунок у будь-яку неgodу. За це односельці ставилися до нього з великою повагою. Навіть його ім'я вимовляли ввічливо, найчастіше називаючи позаочі «наш Максимович».

– Добрий день! – привіталася Вероніка і, не чекаючи вітання, запитала: – Як там Уля? Не народила ще?

– Народила, – без ентузіазму відповів Гнат Максимович і дістав із пачки чергову цигарку.

І тільки зараз Вероніка помітила, що чоловік чимось заклопотаний.

– З нею... З Улею все гаразд? – обережно запитала вона.

– Не зовсім.

– Я можу її відвідати?

– Не поспішай, – сказав Гнат Максимович, затягнувшись димом. – Сядь, розмова є.

Вероніка тихенько примостилася на краєчок лавки. Їй стало тривожно і страшно.

Вона боялася поставити запитання, просто сиділа мовчки, чекаючи, поки Гнат Максимович докурить. Він зробив останню затяжку й кинув недопалок у металеву бочку з водою, яка була наполовину вкопана в землю.

– Увечері в неї почалися перейми, – промовив фельдшер, – і тільки вчора я вперше побачив її медичну картку. Виявляється, у неї проблеми із серцем.

– Проблеми із серцем? Серйозні?

– Настільки, що їй не можна було заводити дітей. Я, звичайно, відразу викликав із міста кардіолога, бо її відправляти було вже пізно, але в них вічні проблеми із заправкою «швидкої». Ось сиджу чекаю. Обіцяли до обіду привезти фахівця, – сказав Гнат Максимович, вдивляючись у дорогу, – а їх усе немає й немає.

– Пообіцяли – значить прийдуть, – сказала Вероніка неухважно. – Так до неї можна чи ні?

– Сподіваюся, що вони прийдуть вчасно, – зітхнув чоловік. – Я ось про що хотів тебе попросити. Уляна мені не зізналася, від кого народила, але ти запитай її, так, про всяк випадок.

– Вона може й мені не зізнатися. Та й яке це має значення?

– Ех ти! А ще майбутній лікар! – похитав головою Гнат Максимович. – Я ж тобі сказав, що погана вона, бажано б батька знайти про всяк випадок. Мало що...

– Я постараюся дізнатися, – упалим голосом пообіцяла Вероніка. – Її можна погодувати?

– Погодуй. Невідомо, коли їй дадуть поїсти.

– Я пішла.

– Не забудь надягти халат! – гукнув їй навздогін Гнат Максимович.

Вероніка прочинила двері в палату, і перше, що впало їй в очі, – це Уля, яка лежала під крапельницею. Обличчя було білішим від простирадла, яким її прикрили, а губи мали фіолетово-синюшний відтінок. Уля побачила Вероніку, і на її обличчі з'явилася слабка усмішка.

– Улечко, мила, здрастуй!

Вероніка поцілувала впалу щоку дівчини.

– Привіт, – тихо сказала Уляна й погладила руку Вероніки. – Як добре, що ти прийшла. Я так на тебе чекала!

– Хвались, кого народила.

– Там, подивися. – Уля очима вказала на дитяче ліжечко в кутку палати.

Вероніка підійшла, заглянула в ліжечко.

– Їх... Їх тут двоє!

– І обое мої, – сказала Уляна.

- І хто в нас?

- Дівчинка і хлопчик! - з неприхованою гордістю сказала Уля.

- Ну ти даєш! Оце так молодчина! Вітаю! - вигукнула Вероніка й сіла на стілець біля ліжка подруги. - Сплять янголята. А ти як почувашся?

- Думаю, що Гнат Максимович тобі все розповів.

- Я принесла тобі поісти, - змінила тему Вероніка. - Давай погоду тебе.

- Встигну ще поісти. Мені треба з тобою поговорити, бо як прийдуть лікарі...

- Про що?

- Про моїх діточок. Я прошу тебе, Вероніко, вислухай мене й не перебивай, у мене дуже мало часу... - почала швидко говорити Уля, немов її хтось квапив.

- У нас буде ще багато часу, - заперечила Вероніка, узявши її слабку худеньку руку у свою. - Ми ще цілий місяць будемо тут, я у всьому тобі допомагатиму...

- Прошу, вислухай мене, - урвала її Уля. - Я не знаю, що зі мною буде через годину. Своім дітям я дала імена. Дівчинку назвала Діаною, а хлопчика - Тимуром. Прошу тебе, стань для них хрещеною матір'ю.

- Добре, Улечко, добре. Охрестимо твоїх діток...

- Я можу бути спокійна?

- Звичайно!

- Як записати дітей, я вже сказала Гнату Максимовичу. Сьогодні вранці приходила секретар сільради, у неї будуть дитячі свідоцтва про народження. - Уля почала важко дихати, немов задихалася. - Ти запитаєш, навіщо я вирішила народжувати, якщо хвора? Якби ти знала, як я мріяла про дитину! Сподівалася, що все обійдеться, що зі мною буде все добре...

– Так і буде!

– Прошу, не перебивай, – мовила Уля. Було помітно, що їй важко говорити. Вероніка збиралася покликати Гната Максимовича, але Уля затримала її, взявши за руку. – Попроси дітей, коли виростуть, не засуджувати мене... І пробачити... Я знаю, що їм доведеться рости в дитбудинку... Знаю, що в тебе своя сім'я. Я свого часу допомогла твоїй мамі, допомогла тобі... Мені тільки треба, щоб ти хоч раз на рік відвідувала моїх дітей. Зможеш?

– Звичайно, звичайно, зможу! Ти тільки не хвилюйся, – пообіцяла Вероніка.

– Це не порожні слова? – Уля з благоговінням і надією подивилася в очі Вероніці. – Обіцяєш їх відвідувати раз на рік до повноліття?

– Обіцяю! – впевнено і твердо сказала Вероніка. – Я буду їх відвідувати. Господи! Про що ми говоримо?! Зараз приїде лікар, тобі допоможуть...

– Шкода, що я не зможу своїй донечці зшити сукню на випускний вечір, – із сумом мовила Уля.

– Я пошию їй найгарнішу сукню, – сказала Вероніка, щоб утішити Улю.

– Ти зшиєш їй сукню? – В очах Улі заблищали сльози. – Спасибі тобі, сестричко. Тепер я спокійна.

– Улечко, – Вероніка раптом згадала про прохання Гната Максимовича. – Поки ти будеш в лікарні, можливо, хай за дітьми догляне батько?

– У них немає батька. Він бачив мене вагітною, але... Він їх не визнає.

– І все-таки хто він? – запитала Вероніка, почувавшись дуже незручно.

– Ти дізнаєшся... Потім... Потім... Потім їм розповіси... – Уля почала заговорюватися, і Вероніка схопилася, щоб покликати фельдшера, але в цей час різко відчинилися двері і в палату швидкою ходою увійшли люди в білих халатах.

– Звільніть палату! – наказав лікар.

Вероніка пішла на вихід, але її зупинив голос Улі. Він пролунав чисто й голосно:

– Обіцяєш їх відвідувати?

– Обіцяю! – крикнула Вероніка вже від дверей.

Вона вийшла з будівлі, сіла на лавку. Вероніка так і не встигла погодувати Улю. Утім, у неї ще був час до годування сина, і вона вирішила дочекатися, поки Улю будуть відвозити до лікарні. Тоді вона віддасть продукти на машину. Буде їй хоч на один день поїсти.

Вероніка почала нервуватися, коли минула година, а з будівлі ніхто не виходив. Погане передчуття охопило її душу, холодком проповзло по спині. Потім час зупинився. Вероніка без кінця поглядала на наручний годинник, навіть постукала по ньому пальцем і приклала до вуха. Годинник цокав, але стрілки рухалися черепашачим кроком. І тільки через півтори години на ганку з'явилися міські лікарі. Вони попрощалися з Гнатом Максимовичем і так швидко промчали до автомобіля швидкої допомоги, що Вероніка не встигла й рота розтулити. До неї підійшов Гнат Максимович, жестом указав на лавку. Нічого не розуміючи, Вероніка мовчки сіла. Чоловік присів поруч, закурив.

– Закривають наш пункт, – сказав він. – Остання його породілля подарувала світові відразу два життя.

– У... Уля, – пробелькотіла Вероніка.

– Ніколи не думав, що моя робота закінчиться на мінорній ноті. Померла Уля.

Вероніка вибухнула риданнями. Гнат Максимович обійняв її за плечі.

– Поплач, це допомагає. Я ж знаю.

Коли Вероніка трохи заспокоїлася, чоловік запитав:

– Ти дізналася, хто батько дітей?

- Ні, - схлипуючи, відповіла Вероніка. - Вона мені не сказала.

- Це дуже погано. Так, дуже погано, - сказав Гнат Максимович, поплескавши Вероніку по плечу.

Місяць відпустки для Вероніки минув, як у тумані. Похорон Улі, поминки на дев'ятий день, хрещення з батьком Кіри дітей померлої, оформлення немовлят до Будинку малятка, турботи про свою дитину - усе змішалось в метушливих днях. До того ж знайшовся покупець на мамин будинок. Вероніка поспіхом роздала мамині речі та меблі сусідам.

- Чому ти не залишиш одяг собі? - питав її чоловік. - Дещо можна перешити і ще поносити.

- Хочу залишити сусідам згадку про маму, - відповіла Вероніка.

Корову Вероніка віддала батькам Кіри безкоштовно, але за умови, що Зірку ніколи не здадуть на бойню. Звичайно ж, Назар влаштував скандал, адже за корову можна було виручити гроші.

- Тоді б Зірку, коли вона постаріє, здали б на м'ясо, - пояснила Вероніка.

- Ну і що?! Адже це тварина. Ти ж будеш їсти м'ясо, і нічого?

- Тобі цього не зрозуміти, - сказала Вероніка.

- То поясни мені, - попросив Назар.

Вероніка довго розповідала про те, як їх виручала Зірка, як вони з мамою збирали Вероніці гроші на навчання за продані молокопродукти, але Назар так і не зрозумів, чому корова повинна жити до своєї природної смерті.

- Та тому, що Зірка - годувальниця, це останнє, що залишилося від мами. Вона моєї матері, врешті-решт! - закричала дівчина.

Вероніка поставила в машину валізи зі своїми речами й кілька коробок з улюбленим маминим посудом, постільною білизною й світлинами. Це було все, що залишилося від її дитинства, від її минулого. Вероніка важко зітхнула. Вона сіла на задне сидіння, узявши на руки дитину.

– Ох і добре ж ми відпочили, – сказав іронічно Назар, сідаючи за кермо, – у селі, на свіжому повітрі!..

Вероніка нічого не відповіла. Вона кинула тужливий погляд на вже чужий будинок. Тепер їй нікуди буде приїжджати. Будинок здався сумним, похмурим і якимось маленьким. Вероніка проковтнула грудку, яка стисла болем горло. Прощалася з рідним селом уже надовго. Тепер вона зможе приїхати сюди тільки як гостя і ніколи на правах його мешканки й господині.

Решту дороги Вероніка думала про обітницю, яку дала Уляні. Вона пообіцяла відвідувати її дітей раз на рік. Вероніка була впевнена, що дотримає слова, забувши, що іноді обставини складаються зовсім не так, як планують люди...

Частина друга

Розділ 17

Наш час

Кіра поглянула на годинник. За двадцять хвилин вона буде у Вероніки. Назар піде на роботу, і вони зможуть базікати скільки завгодно. Як добре, що Вероніка живе з нею в одному під'їзді! Вони й так ніколи не переривали спілкування, але останні п'ятнадцять років (уже стільки вони живуть в одному будинку) особливо близькі. Раніше Кіра винаймала кімнату у квартирі самотньої бабусі. Сталося так, що старенька раптово злягла і їй нічого не залишалося, як написати заповіт на Кіру. Після смерті старенької Кіра обміняла квартиру на будинок, де жила її подруга. Правда, довелося доплатити, але на той час Кіра вже мала

заощадження і, не вагаючись ані хвилини, зробила обмін. Досі вона не пошкодувала, що перебралася ближче до Вероніки. Що б вона робила без подруги, коли тринадцять років тому народила Наталю? Ні чоловіка, ні підтримки, ні нормальної роботи не було. Якби не Вероніка, Кіра не витримала б. Вона, тільки вона допомогла тоді Кірі.

Зараз Кіра жила поверхом вище від Вероніки, і щойно Назар ішов із дому, вони бігли одна до одної. Звичайно, можна було б приходити до подруги і в присутності чоловіка, але Кіра недолюблювала Назара й не хотіла бачити його мудроване, вічно незадоволене обличчя. Було набагато простіше, коли вони залишалися самі. Тоді жінки клопоталися разом на кухні, готуючи різні страви. Кіра була агентом із продажу нерухомості, тому їй часто доводилося працювати вечорами. Та й у Вероніки робота дільничного лікаря-терапевта забирала багато часу, тож викроїти вільні для обох кілька годин без Назара було щастям. Тоді подруги намагалися наготувати побільше їжі про запас, а заодно й побалакати.

Кіра ще раз глянула на годинник. Час! Вона схопила пакети з продуктами і вже за хвилину була в подруги.

– Ех, кухня, вічні жіночі апартаменти! – сказала, проходячи на кухню. – Пішов твій?

– Кого ти маєш на увазі? – всміхнулася Вероніка, хоча чудово розуміла, про кого йдеться.

– Кого, кого?! Твого лисого й очкастого, – засміялася Кіра. – До речі, Микити немає вдома? А то я теліпаю язиком...

– Ні, він на заняттях, – відповіла Вероніка, ставлячи на плиту каструлі й сковорідки. – Він у мене зразковий студент медінституту!

– Усі студенти зразкові, якщо не рахувати пропущені пари.

– Ні, Микита пішов у мене, – зауважила Вероніка. – Він відвідує всі заняття. Його тато налаштував на те, що зуміє відкрити для нього невеличку клініку, що йому треба стати кваліфікованим фахівцем, тому він сумлінно гризе граніт науки.

– А ти все життя ходиш у дранті та стоптаних туфлях, – сказала Кіра, розкладаючи на столі продукти.

– А що поробиш? – знизала плечима Вероніка. – Спочатку збирали на ремонт, потім – на нову автівку, потім – на цей цех із виробництва меблів, тепер будемо збирати на клініку для сина. Новий час – нові плани й нові проблеми. А ти як? Не знайшла собі за ці дні чоловіка багатого й красивого?

– Таке поєднання неможливе, – зітхнула Кіра. – Давно відомо, що ідеальні чоловіки – це чужі чоловіки. До речі, це твоєї родини не стосується. А я ось пошукаю ще трошки і знайду собі старигана, який буде примарою бродити ночами по моїй квартирі, зловісно гриміти путами Гіменея, а з нього буде сипатися трухлятина!

Подруги довго сміялися над жартом Кіри. Вони обговорили меню й злагоджено взялися за роботу.

– Мало не забула! – похопилася Кіра. – Восьмого березня зустріч випускників нашого класу. Ти, між іншим, жодного разу не приїжджала.

– І хто це придумав восьмого березня?

– Не знаю хто, але ми з тобою поїдемо! Так?

– Навіть не знаю. – Вероніка стенула плечима. – Хотілося б, але не впевнена, чи вийде в мене.

– Якщо дуже схочеш, то вийде. А чому ти раніше не їздила? – запитала Кіра, спритно нарізаючи цибулю кільцями.

– Ти ж знаєш, що раніше я відвідувала дітей Улі. Мені доводилося заощаджувати, ховати ті копійки, щоб зібрати на квиток і подарунки дітям. Якби я сказала Назару, що мені ще потрібні гроші, щоб поїхати на зустріч випускників, знаєш, що тут було б!

– Але зараз ти вже не їздиш до них, – зауважила Кіра.

– Так. Я була в них останній раз, коли дітям було по п'ять років, – із сумом промовила Вероніка і вже вкотре повторила розповідь. – Потім їх перевели в інший дитячий будинок. Їздити стало майже неможливо, бо квитки коштували дорого, моїх заощаджень не вистачало, і я перестала їх відвідувати. До того ж Назар переконав мене, що не варто привчати дітей до моїх візитів. Вони підростають, звикають, називають мамою, чекають на мене, а що я могла їм дати? Я думала тоді, що вчинила правильно, а тепер мені здається, що зробила велику помилку. – Вероніка сіла на стілець. – Сама не знаю, чому я тоді повірила Назару. Так легко повелася на його переконання. Може, просто мені самій так було зручніше? Менше турбот, простіше й спокійніше жити? А я ж дала слово Улі, в її останні хвилини пообіцяла зшити Діані сукню на випускний вечір... – Вероніка важко зітхнула. – Пообіцяла, але не дотримала свого слова.

– Людина припускає, а Бог вирішує, нас не спитавши.

– Сама не знаю чому, але останнім часом я все частіше й частіше думаю про них. Минулого тижня Назар виїжджав у відрядження, то я плюнула на все й поїхала в дитбудинок, де вони навчалися й жили.

– Навіщо?!

– Хотіла їх знайти. Мені дали адресу, куди вони були направлені на навчання й проживання.

– Ти їх бачила?! – Кіра округлила очі й розтулила рота. Як вона могла не знати про таку подію?!

– Діти вже закінчили училище, а в гуртожитку сказали, що такі на цей момент не проживають – здали свої кімнати квартирантам. Їхні сліди загубилися, тепер ніхто не знає, де вони. Залишилося загадкою, що мала на увазі Уля, коли казала про їхнього батька: «Ти все дізнаєшся потім...» Коли це «потім»? Тепер, напевне, уже ніколи, – сумно сказала Вероніка.

– Ну що ти скисла, як учорашнє молоко? – якомога бадьоріше сказала Кіра. – Можливо, ти ще знайдеш і їхнього батька, і самих дітей.

– Якби я знала, що не зможу відвідувати дітей, я б ніколи не давала слово. Тепер до кінця своїх днів буду почуватися винною і перед Уляною, і перед дітьми.

– Ну все, досить нити. Ти мені краще скажи: поїдеш на зустріч випускників?

– Поїду! – проголосила Вероніка й сама здивувалася своєму сміливому рішенню. А якщо Назар буде проти? Нічого, можна послатися на те, що давно не була на могилках батьків.

Розділ 18

Цього дня на дверях нічного клубу «Венера» – улюбленого місця тусовки місцевої молоді – красувалася табличка «Зачинено. Замовлення сплачено». Але всередині було багато світла, шуму й музики. Біля будівлі паркувалися одна за одною дорогі іномарки, з яких виходили поважні типи в дорогих костюмах. Переважно не самі. Супутницями були дами різного віку, але обов’язково в розкішних вечірніх сукнях та коштовних прикрасах, начеплених найчастіше «на заздрість іншим».

Гостей зустрічав незмінний адміністратор Сеня. За багато років роботи в клубі його обличчя набуло маски незворушності, і навіть у такий святковий день гості бачили його застиглу неживу посмішку, яка миттєво зникала, коли за ними зачинялися двері. Господар Сені, власник клубу Захар Єфремович, відзначав свій день народження. Була не кругла дата, не якийсь ювілей, просто чергове свято, яке Захар Єфремович, місцевий депутат трьох скликань, за традицією з розмахом влаштовував щороку.

За роки роботи в Захара Єфремовича Сеня навчився тримати язик за зубами. Він знав, що багато хто наївно вважає, ніби три нічні клуби в центрі обласного міста та невеликий готель із кафе на околиці давали можливість Захару Єфремовичу жити на широку ногу, мати новенький «лексус», шикарний замиський будинок і квартиру на сто квадратів в елітному мікрорайоні. Тільки недалекі люди могли припустити, ніби лише клуби забезпечували такий прибуток, що господар міг іноді балувати своїх коханок однокімнатною квартирою в спальному районі, нехай недорогою, без ремонту, але все-таки квартирою.

Сеня був правою рукою ще в одному бізнесі Захара Єфремовича. Так, саме він, звичайний адміністратор. Був час, коли Сеня думав просити господаря

перейменувати свою посаду на директора клубу, але, поміркувавши, вирішив утриматися. Навіщо зайвий раз привертати до себе увагу? Хіба йому недостатньо отримувати свої відсотки від прибутку? Вони дозволяли Сені мати непогану квартиру, дорогу іномарку й задовольняти чималі апетити своєї красуні дружини – актриси, яка не відбулася. Нехай сторонні й далі думають, що в його голеній великій голові, яка за формою нагадує гарбуз трудяги-фермера, немає мізків, зате ніхто не здогадується про його рахунок у банку. І нехай він не мільйонер, але на далеко не безбідне життя цілком вистачає.

От тільки такі дні, як сьогодні, він не любив. Прибутку ніякого, один головний біль. Адже приїхала мало не вся еліта міста, і треба прислужитися всім цим перам-мерам і їхнім дамам, від яких несло дорогими ароматами, як на фабриці з виробництва парфумів. Треба зробити так, щоб Захар Єфремович залишився задоволений. І Сеня, зачинивши за останнім гостем двері, пішов братися до своїх прямих обов'язків...

Було за північ. Захар Єфремович зробив ковток бурштинового напою – ямайського рому – і відставив келих убік. Стриптизерка перестала звиватися змією біля жердини й непомітно зникла, коли стихла музика, яка різала слух, і зазвучали звуки саксофона. Захар Єфремович шалено любив джаз. Він із нетерпінням дочекався, коли полилася чарівна музика Даяна Різа «Відчуття джазу». У Захара Єфремовича в такі хвилини завжди загострювалася чутливість, він полюбляв поміркувати й пофілософствувати під цю мелодію.

Днями він виставив за двері Світлану, з якою прожив під одним дахом півтора року. Вона була красивою, зухвалою й нахабною. Вважала, що всі їй чимось зобов'язані, усе повинно обертатися навколо неї, крутитися й пурхати, як метелик навколо вогника. Своє призначення Світлана вбачала в тому, що вона є на цьому білому світі така гарна, граціозна, з величезними силіконовими грудьми, тож потрібно нею захоплюватися й потурати її примхам. І Захар Єфремович так і чинив півтора року, поки нахабство його «левиці» перейшло всі межі.

Світлана заявила, що хоче мати власний будинок біля моря. Чоловік погодився, але за однієї умови – вона повинна народити дитину. Природно, Світлана сказала: «Пошукай собі для цього іншу дурепу», – на що він відповів: «Я виконаю твою пораду», – і виставив її за двері. І зробив він це з двох причин. По-перше, він справді хотів мати спадкоємця, адже жодна жінка так і не зробила його батьком. Другою причиною було те, що він хронічно не терпів нахабних жінок. Захар

Єфремович міг зробити щедрий подарунок, якщо жінка вміла показати, що її добробут тільки в його руках. Тоді він виявляв прихильність і часом дарував із панського плеча не тільки дорогу шубу, а й квартиру.

– Про що задумався, друже? – голос Олександра Івановича, начмеда міста, вивів Захара Єфремовича зі спогадів.

– Про все і ні про що, – відповів він. – Дивлюся ось на ці п'яні морди й думаю: навіщо мені це треба?

– Треба, Захаре Єфремовичу, треба, – зітхнув Олександр Іванович. – При нашій роботі треба.

– А пам'ятаєш, як ми починали? Славні дев'яності, кооператив із пошиття джинсів, море дівчат, природа, село Воровське...

– І я – твій охоронець, – додав Олександр Іванович.

– Та-а-ак, – протягнув Захар Єфремович, – мій охоронець виріс до начмеда, а я – до власника клубів і за сумісництвом нардепа. Славні були часи, що не кажи!

– Тому що ми були молодими й життя здавалося таким довгим і прекрасним!

– А хіба воно не прекрасне? Згадай, нас було четверо. Один зогнив на зоні, другий узагалі зник безвісти, бо пиячив безбожно, і тільки ми з тобою вибилися в люди. Ти подивися, друже, серед яких людей ми обертаємося! Тут і начальник міліції, і начальник ДАІ, і навіть сам мер! Хіба ми могли мріяти про таке в дев'яностих?! – пафосно зауважив Олександр Іванович.

– Цікаво, що зараз на місці нашої швальні? – задумливо запитав Захар Єфремович.

– Ти знаєш, мені якось не дуже цікаво.

– А мене щось пробила туга за минулим. А давай кинемо все до бісової мами та махнемо у Воровське! – сказав Захар Єфремович, і в його очах заблищали бешкетні іскорки. – Мотнемося по місцях нашої молодості!

- Ти що?! А гості як? - Олександр Іванович здивовано глянув на друга.

- Гості? Вони вже мене привітали, виголосили тости, а зараз обжираються та заливають пащеки горілкою. Подивися на цього, - Захар Єфремович хитнув головою в бік начальника ДАІ, - він наминає смажене поросся так, що забув про всі правила етикету! Зверни увагу, як жир пливе по його бороді й руках, потім капає на сорочку. Зараз він сам схожий на свиню. Ще півгодини - і все це товариство не пам'ятатиме, де вони знаходяться і з якого приводу. То що? Помандруємо по місцях нашої бойової й трудової слави? - Захар Єфремович підморгнув другу.

- Вибач, але не вийде. По-перше, я вже неабияк хильнув, по-друге, мене не зрозуміє дружина.

- Ось як! Я не врахував, що в тебе є сім'я, - зіронізував Захар Єфремович. - Це я вільний птах.

- Та не ображайся ти на мене! - Олександр Іванович по-дружньому поплескав його по плечу. - З'їздимо, але не зараз. Лади?

- Домовилися. Але зараз я все одно звідси піду. Віриш, неприємно дивитися на них...

- Куди ти підеш?

- Просто побуду на самоті.

- Знайшов час для самоти! Давай краще вип'ємо!

- Випий за мене, а я поїду, трохи прогуляюся нічним містом, - сказав Захар Єфремович таким голосом, який не приймає заперечень.

- Ти ж випив, - застеріг його друг.

- А той, за довгим столом, навіщо жере поросся? За «спасибі», чи що? - Захар Єфремович кивнув у бік барилкуватого чоловіка, і друзі дружно розсміялися.

Нічне місто притихло, наче втомилося від людської марноти й метушні. На темних силуетах багатоповерхівок подекуди світилися жовтими й блакитними вогниками вікна. Самотньо й нудно блимали на перехрестях триокі світлофори, ніби заморилися за день давати накази автомобілям, тролейбусам і автобусам. Рух на дорозі вщух, і з'явилася можливість розгулятися автомобілям-таксі.

Захар Єфремович безцільно їздив вулицями, не замислюючись куди й навіщо. Він просто насолоджувався їздою й тим, що позбувся галасливого товариства людей, які дійшли до стану сп'яніння, коли забуваються межі пристойності. Він теж міг випити, але до свинячого вереску ніколи не доходило. До того ж хто ці люди? Назвати їх близькими неможливо. Друзі? Про дружбу не могло бути й мови. Станься з ним біда, ніхто з них і не згадав би ні про гулянки на дні народження, ні про нього самого. Усі вони були потрібними людьми, ось і все. Захар Єфремович знав, що втішні слова на його адресу, привітання та подарунки просочені фальшем. Щирою була тільки одна людина – його друг Олександр. Їхня дружба пройшла випробування роками, і тільки на цю людину Захар Єфремович міг стовідсотково покластися, як на себе самого.

«Лексус» кольору мокрого асфальту виїхав за межу міста й додав швидкості на широкій магістралі. М'яке жовтувате світло галогенових фар вихопило ділянку безлюдної траси. Захар Єфремович вирішив прокотитися з вітерцем – так думалося краще. Він жив у шаленому ритмі й нечасто замислювався про сенс життя, але сьогодні з голови не йшли думки про молодість, про життя в селі. Звичайно, була молодість, яка завжди сповнена дурниць, але тоді було весело, а люди навколо нього були щирими. Як же він сам не помітив, що заплутався в павутинні брехні?

Це сталося тоді, коли він сколотив свій перший капітал і повернувся в місто. День у день Захар Єфремович починав жити подвійним життям. І тепер він має два обличчя, які чудово в ньому ужилися й змінюють одне одного в разі потреби. Удень він добропорядний, суворий, але справедливий депутат. Уночі починається нелегальний бізнес. Приходить день – він приклад для наслідування, завжди підтягнутий, гладенько поголений, пунктуальний, весь такий доглянутий. А вночі? Уночі – звичайний гульвіса, бабій. Йому легко давалася брехня, він брехав, і йому завжди вірили, але і йому брехали. Іноді від подвійного життя й вічного обману самому ставало гидко, але це були, як він вважав, рідкісні хвилини слабкості.

– Як усе бридко! – сказав уголос і розсміявся.

«Дожився! – подумав Захар Єфремович. – Поговорити вже нема з ким, сам із собою розмовляю».

Раптом погасли фари автомобіля, і попереду стала темна стіна. Він пригальмував, звернув на узбіччя й вилаявся. Цього ще не вистачало! Зібрався підбити підсумки прожитого життя, а тут пропало світло. Він заглушив двигун, перекурив і знову завів мотор. Світло фар вихопило пустельну трасу і брудний сніг на узбіччі. Щоб не ризикувати, Захар Єфремович вирішив крутнути на першому-ліпшому повороті і проїхатися дорогою, яка веде до сіл. Там точно не буде ні автівок, ні людей.

«Лексус» умить набрав швидкість, і Захар Єфремович ледь не проскочив малопомітний поворот праворуч. Він різко загальмував, вивернув кермо і майже влетів у поворот. Раптом знову згасло світло, і він механічно взяв ближче до узбіччя. У суцільній темряві почув глухий удар і різко загальмував. Захара Єфремовича обдало жаром від думки, що він когось збив. У надії, що це була якась тварина, чоловік вискочив із салону. Позаду машини на дорозі побачив темний горбок. Захар Єфремович підбіг і помітив людину, що лежала на дорозі. Це був молодий хлопець. З голови і кутика рота в нього сочилася кров. Тремтячими пальцями Захар Єфремович перевіряв пульс на шиї й зітхнув із полегшенням – пульс чітко прослуховувався. І тут він почув неподалік приглушений стогін. Захар Єфремович зробив кілька кроків у той бік і побачив дівчину, яка теж була закривавлена. Тремтячими руками він схопився за телефон і вже зняв його з блокування, як у голову стукнула думка: «Загримлю за ґрати!»

Захар Єфремович заметався загнаним звіром між двома людьми, які лежали на дорозі. Він підбіг до автомобіля й побачив розбиті бампер і праву фару, потім – вм'ятину збоку праворуч і на даху. Він сьогодні випив – це покаже експертиза, і цього вже буде достатньо, щоб сісти у в'язницю. Чи допоможе начальник ДАІ? Невідомо. У наш час не можна повністю довіряти навіть тим, хто з тобою на «ти». Звідки взялася ця парочка в такому місці і в такий час? І що тепер робити? Треба заспокоїтися й швидко прийняти правильне рішення. Він жадібно й нервово закурив. Треба терміново, поки немає свідків, щось робити. На роздуми не було часу. У будь-який момент на дорозі міг з'явитися транспорт, буде свідок – і тоді пиши пропало.

Кінець ознакомительного фрагмента.

Купити: https://tn.knigapoisk.com/talan_sv-tlana/pomilka

надано

Прочитайте цю книгу цілком, купивши повну легальну версію: [Купити](#)